

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav českého jazyka a teorie komunikace

Bakalářská práce

Lucie Vlasáková

Obrazná pojmenování v současné české křesťanské literatuře pro děti

Figurative Names in Contemporary Czech
Christian Literature for Children

Praha 2018

Vedoucí práce: doc. PhDr. Ivana Bozděchová, CSc.

Poděkování:

Za vedení této práce děkuji paní docentce Ivaně Bozděchové a za pomoc při sestavování seznamu primární literatury děkuji Mgr. Anně Laukové.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 21. března 2018

Lucie Vlasáková

Klíčová slova

obraznost; obrazná pojmenování; křesťanská literatura; literatura pro děti; metafora; symbol; křesťanství; Bible

Key words:

figuration; figurative names; Christian literature; literature for children; metaphor; symbol; Christianity; Bible

Abstrakt

Bakalářská práce analyzuje lexikální složku textů současné české křesťanské literatury pro děti. Materiálově se zakládá na prozaických knihách příběhových (smyšlených, nikoli převyprávěných biblických příbězích), které jsou určené pro děti ve věku 6–12 let a byly vydané v letech 1990–2017. Zaměřuje se na obrazná pojmenování (metafory a symboly), jejichž cílem je pomoci zprostředkovat dětem základní křesťanské pravdy a pojmy (nebe/ráj a s ním spojený věčný život, peklo, satan, Bible) a přiblížit osoby Boží Trojice. Dále se věnuje frekvenčně nejčastějším metaforám (kontrastní pojmy světlo a tma, čistota a špína, široká a úzká cesta) a symbolice barev. Metafory jsou posuzovány z hlediska jejich původu (zejména nakolik vycházejí z Bible) a na základě obsahového zapojení je zvažována i jejich kognitivní funkce. Práce také celkově mapuje trh s uvedenou literaturou a předkládá anotovaný seznam jednotlivých titulů.

Abstract

This bachelor's dissertation analyzes the lexical content of contemporary Christian literary works for children. It looks at a corpus of prose story books (original stories, rather than re-told Bible stories), intended for children aged 6–12 that were published between 1990 and 2017. It focuses on figurative names (metaphors and symbols), which are used to help children understand basic Christian truths and terminology (heaven/paradise and eternal life, hell, satan, the Bible) and the persons of the Holy Trinity. It also examines the most frequently used metaphors (contrasting terms such as light and darkness, cleanliness and dirt, wide and narrow pathways) and the symbolism of colour. The metaphors are assessed from the perspective of their origin (in particular to what extent they are rooted in the Bible) and on the basis of their cognitive function, judged from their use within the book's content. The work maps the market for this type of literature and provides an annotated list of existing titles.

OBSAH

ÚVOD	8
1 Komentář k přehledu křesťanské literatury	11
1.1 JAK DEFINOVAT „KŘESŤANSKOU LITERATURU“?	11
1.2 CÍLOVÁ VĚKOVÁ SKUPINA ČTENÁŘŮ	13
1.3 OBSAHOVÁ PESTROST VYBRANÝCH TITULŮ	14
2 KRÁL	16
3 KRÁLOVSTVÍ A JINÉ METAFORY PRO RÁJ	20
3.1 KRÁLOVSTVÍ	20
3.2 KRÁLOVSKÉ MĚSTO	21
3.3 JINÉ METAFORY PRO NEBESKÝ RÁJ	22
4 ŘEZBÁŘ A SOCHAŘ	25
5 PASTÝŘ	27
6 BIBLÉ JAKO POKLAD	29
7 ČERNÝ PÁN A DALŠÍ POJMENOVÁNÍ SATANA	31
8 VELKÁ PRÁZDNOTA A JINÉ METAFORY PRO PEKLO	35
8.1 VELKÁ PRÁZDNOTA	35
8.2 JINÉ METAFORY PRO PEKLO	38
9 SVĚTLO A TMA	41
10 ČISTOTA A ŠPÍNA	44
11 ŠIROKÁ A ÚZKÁ CESTA	47
12 SYMBOLIKA BAREV	50
12.1 ČERNÁ A JEJÍ PROTIPÓLY	50
12.2 BARVY VE SPOJENÍ S KŘESŤANSKOU VĚROUKOU	52
ZÁVĚR	54
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	56
PRAMENY	56
SEKUNDÁRNÍ LITERATURA	59
PŘÍLOHA 1: ANOTOVANÝ SEZNAM KŘESŤANSKÉ LITERATURY PRO DĚTI	61
PŘÍLOHA 2: DEŠTNÍK S BAREVNOU SYMBOLIKOU	73

Seznam zkratek

PSJČ	Příruční slovník jazyka českého
SSJČ	Slovník spisovného jazyka českého
SSČ	Slovník spisovné češtiny
SSouČ	Slovník současné češtiny

Zkratky názvů biblických knih podle Českého ekumenického překladu:

Gn	První kniha Mojžíšova (Genesis)	2K	Druhý list Korintským
Ex	Druhá kniha Mojžíšova (Exodus)	Ga	List Galatským
1Kr	První královská	Ef	List Efezským
Ž	Žalmy	Fp	List Filipským
Př	Příslloví	Ko	List Koloským
Iz	Izajáš	1Te	První list Tesalonickým
Ez	Ezechiel	2Te	Druhý list Tesalonickým
Mi	Micheáš	1Tm	První list Timoteovi
Mt	Evangelium podle Matouše	Tt	List Titovi
Mk	Evangelium podle Marka	Žd	List Židům
L	Evangelium podle Lukáše	1Pt	První list Petrův
J	Evangelium podle Jana	2Pt	Druhý list Petrův
Sk	Skutky apoštolské	1J	První list Janův
Ř	List Římanům	Zj	Zjevení Janovo
1K	První list Korintským		

Úvod

Metafora i jiná obrazná pojmenování jsou – aniž bychom si to uvědomovali – součástí našeho všedního jazyka a jsou také projevem jazyka uměleckého. (Dnes už nejen) kognitivní lingvistika přisuzuje metafoře velký význam, a to pro lidské vnímání, myšlení i konání.¹ Pomocí metafory lze také přiblížit a lépe objasnit složité abstraktní jevy, včetně jevů a pojmů náboženských. Sama Bible, základní kniha křesťanské víry, metafor, ale například také symbolů, přirovnání, alegorií nebo podobenství hojně využívá.

Tato práce je zaměřena na obrazná pojmenování, jejichž úkolem je zprostředkovat či přiblížit základní křesťanské pravdy a principy dětem. Materiálově se práce zakládá na prozaických knihách příběhových, tedy smyšlených, nikoli převyprávěných biblických příbězích. Nezabývá se beletrizovanými životopisy svatých ani jinými katechetickými pomůckami (např. knihami učebnicového typu, pracovními listy pro výuku v tzv. nedělní škole, modlitebními knížkami...). Zkoumá původní české knihy určené pro děti mladšího školního věku (6–12 let) a vydané v letech 1990–2017.

Práce mapuje, jaká díla tohoto typu byla na českém porevolučním trhu vydána. Součástí práce je tedy seznam knižní produkce uvedené literatury – a to včetně krátkých anotací jednotlivých titulů, převzatých z knižních obálek, z webových stránek knihkupců či knihoven. Anotovaný seznam může posloužit těm, kdo mají o primární literaturu hlubší zájem. Obsahuje informace o nejvýraznějších vydavatelstvích na tomto poli, lze z něj vyčíst, jakým tématům se autoři nejčastěji věnují, jaké žánry volí a také v kolika a v jakých vydáních jednotlivé tituly vyšly. Může sloužit také jako určitá pomůcka při čtení hlavního textu, který uvádí vždy jen nezbytně nutný dějový kontext analyzovaných děl.

Úvodní komentář k primární literatuře nastíní základní problémy při sestavování seznamu, charakterizuje tuto produkci, představí některé výrazné autory a také nejčastější žánry. Poskytne tak čtenáři potřebný základní vhled do problematiky.

Práce nijak nehodnotí literární kvalitu textů. Vhodnost použití obrazných pojmenování posuzuje jen okrajově, z hlediska jejich původu a možné kognitivní funkce. Hlubší prozkoumání vhodnosti jejich použití by muselo být předmětem interdisciplinárního výzkumu. Kromě lingvistiky by se zde uplatnila literární věda, dětská psychologie i teologie a biblistika. Tato práce se zabývá obraznými pojmenováními, metaforami a symboly,

¹ Přelomovým a zakládajícím dílem je v této oblasti kniha G. Lakoffa a M. Johnsona z roku 1980 *Metaphors We Live By* (česky vyšla dvakrát, v letech 2002 a 2014, v nakladatelství Host pod názvem *Metafora, kterými žijeme*).

především z lexikologického hlediska. Nejprve se věnuje nejčastějším výrazům používaným k pojmenování a přiblížení základních křesťanských pojmů – Boha Otce, Ježíše Krista, ďábla (satana), Bible, nebe a pekla.² Dále prozkoumá ty metafory, které se týkají jiných jevů a které se v knihách pro děti objevují opakovaně – jedná se zejména o metafory založené na kontrastech: světlo a tma, čistota a špína, široká a úzká cesta. Opomenuta nebude ani symbolika barev, zejména černé, bílé, červené a zlaté.

U jednotlivých metafor a symbolů bude zjišťováno, jak s nimi autoři pracují, odkud je čerpají, nakolik vycházejí z Bible, a na základě obsahového zapojení obrazných pojmenování v textech bude zvažována jejich kognitivní funkce.

Celá práce vychází a cituje výhradně z Českého ekumenického překladu Bible, který jsem zvolila pro jeho značnou rozšířenost (napříč všemi církevními denominacemi), jazykovou srozumitelnost a také proto, že jde o překlad běžně užívaný a dostupný po celé sledované, porevoluční období³. Pracovala jsem jak s tištěnou verzí Bible, tak s její oficiální online verzí⁴. Při práci s jednotlivými lexémy vycházím ze čtyř základních českých slovníkových příruček: z Příručního slovníku jazyka českého (PSJČ), Slovníku spisovného jazyka českého (SSJČ), Slovníku spisovné češtiny (SSČ) a Slovníku současné češtiny (SSouČ) a jejich online verzí.

Teoretickým východiskem pro tuto práci je tradičně lingvistické pojetí metafory, které ji vymezuje podobně jako rétorika – jako přenesení významu na základě podobnosti. Přesněji metaforu definuje např. J. V. Bečka, podle nějž „podkladem metafory je označení věci oklikou přes slovo, které běžně označuje věc něčím podobnou“⁵. Podobně F. Čermák metaforu chápe jako „přenesení významu slova n. jeho kombinace z jednoho denotátu na jiný na základě podobnosti“⁶. Symbol pak F. Čermák definuje jako „znak, který je založený na konvenčním, a tedy arbitrárním vztahu mezi formou a denotátem“⁷. Obecnost těchto teoretických východisek je záměrná. Jelikož je tato práce prvním příspěvkem zkoumajícím

² Při psaní velkých a malých počátečních písmen u jednotlivých pojmů vycházím z Českého ekumenického překladu Bible. Velké počáteční písmeno u Bible jsem zvolila z osobních důvodů, pro vyjádření náboženské úcty.

³ Český ekumenický překlad vyšel poprvé v jednom svazku v roce 1979.

⁴ Online verzi Českého ekumenického překladu Bible provozuje na webu www.biblenet.cz Česká biblická společnost, která má jako jediná na tento překlad autorská práva.

⁵ BEČKA, J. V. „Metafora ve větě“. *NŘ* 54, 1971, s. 1.

⁶ ČERMÁK, František. *Jazyk a jazykověda: (přehled)*, 1994, s. 214.

⁷ Tamtéž, s. 233.

jazykovou stránku moderních českých křesťanských knih pro děti, bylo podle mého názoru vhodné podívat se na tuto problematiku ze širší (a tradiční) perspektivy.

1 Komentář k přehledu křesťanské literatury

Jazykový materiál, který tato práce analyzuje, byl excerpován z literárních děl určených dětem. Seznam, uvedený v Příloze 1, čítá celkem 61 položek. Jde o literaturu velmi různorodou, pro základní orientaci je tedy zapotřebí ji nějak definovat, alespoň krátce popsat a také vysvětlit, jak byl seznam sestavován.

1.1 Jak definovat „křesťanskou literaturu“?

„Křesťanská literatura“ je pojem velmi široký a vágní, české literární příručky jej nedefinují ani nepoužívají. V původně německém *Lexikonu teorie literatury a kultury* najdeme heslo „náboženství a literatura“, které tuto literární oblast rozděluje na „literaturu v náboženství“, „náboženství v literatuře“ a „estetizaci religiozity“. Příběhové knihy pro děti lze zařadit do druhé skupiny – jde o texty, které zpracovávají náboženské motivy, témata či postavy, o explicitní nová zpracování náboženských či biblických látek.⁸

„Duchovním žánrům“ se věnuje také P. Šidák v *Úvodu do studia genologie*, v němž uznává, že terminologie je problematická: „někdy se mluví o žánrech (literatuře, umění) duchovních, jindy o spirituálních či náboženských (a samozřejmě se užívají adjektiva týkající se jednotlivých náboženství a jejich denominací: umění/literatura křesťanská, katolická atd.).“⁹ Ačkoli to tak nenazývá, i on rozlišuje „literaturu v náboženství“ a „náboženství v literatuře“. Literatura, která je primárně podřízena křesťanské kultické službě a která je vázaná na církev jako instituci (literatura v náboženství), se podle něj někdy nazývá „kostelní literatura“.¹⁰ K základním žánrům kostelní literatury patří modlitba, litanie, kázání, legenda apod.

Méně uchopitelné a definovatelné je „náboženství v literatuře“. Křesťanství a literární umění se střetává po celá staletí, dopad Bible „v kulturní rovině je obecný a stěží v celé své šíři popsitelný. [...] Podat výčet uměleckých děl s biblickou tematikou je nemožné. Ve starších obdobích je tato inspirace téměř absolutní, neméně silná však je i v dobách moderních (včetně současnosti) a v žánrech a kulturních oblastech, kde bychom ji očekávali

⁸ HAMMER, Almuth. Heslo „náboženství a literatura“. In: NÜNNING, Ansgar, Jiří HOLÝ a Jiří TRÁVNÍČEK (eds.). *Lexikon teorie literatury a kultury: koncepce, osobnosti, základní pojmy*, 2006, s. 536–537.

⁹ ŠIDÁK, Pavel. *Úvod do studia genologie: teorie literárního žánru a žánrová krajina*, 2013, s. 162.

¹⁰ Tamtéž, s. 169.

jen málo [...].¹¹ Tímto P. Šidák vlastně vysvětluje, proč je pojem „křesťanská literatura“ tak vágní a ve své podstatě nedefinovatelný. Křesťanství a Bible je základem celé evropské kultury a mnoho děl se různou měrou a různou formou ke křesťanství vztahuje. Aby bylo vůbec možné se křesťanské literatuře pro děti věnovat a sestavit její seznam, bylo nutné ji pro účely této práce nějak definovat a rozlišit tak díla „křesťanská“ od „nekřesťanských“.

Část knižní produkce pro děti se ke křesťanství otevřeně hlásí tím, že používá slova jako „Bůh“ a „Ježíš“, cituje biblické verše nebo svůj křesťanský charakter přiznává v anotaci. Problematický je zbytek knižní produkce, který se ke křesťanství takto explicitně nehlásí. Základními kritérii k posouzení titulu byly v takovém případě nakladatelství, autor a text.

Nakladatelství je kritérium dosti nespolehlivé a problematické. Zdaleka ne všechna nakladatelství sebe sama jednoznačně označují jako „křesťanská“ a produkci těch, která tak činí, také nelze a priori považovat za křesťanskou. Například Karmelitánské nakladatelství, prezentující se jako „křesťansky orientované nakladatelství“¹², vydalo mimo jiné i *Tajemství Panské zahrady* Petra Kukala, což je kniha, která má sice etický a výchovný podtext, ale podle mého názoru nikoli křesťanský. Příběh je postaven na pověsti o tajemném fextovi, který i po smrti žije mezi lidmi a na zavolání a požádání činí dobré skutky. Domnívám se, že paralela s Ježíšem Kristem zde skutečně není možná. Ačkoli tedy knihu vydalo Karmelitánské nakladatelství, rozhodla jsem se ji do „křesťanské literatury“ pro účely této práce nezařadit.

Existují naopak i texty křesťanských autorů s naprosto zjevným křesťanským podtextem, které však vydalo „sekulární“ nakladatelství. Takovým případem je *Strašidelné město* Zuzany Holasové, jejíž poprvé vydal Albatros.¹³ Z těchto důvodů si také nečiním nárok na úplnost zde předkládaného seznamu. Díla se (skrytým) křesťanským podtextem mohlo vydat kterékoli české nakladatelství, a nejsou tudíž nijak dohledatelná.

Problematické je i kritérium autora. Pokud autor není např. jáhnem (jako Josef Janšta) nebo pokud se za křesťana veřejně explicitně neoznačí, není informace o jeho vyznání nijak dostupná. Autor-křesťan také nemusí být nezbytně autorem „křesťanských“ knih. Radek Habáň, redaktor katolického Radia Proglas, napsal pohádku *Než zazvoní zvonec*, která byla dokonce na Radiu Proglas vysílána na pokračování. V této pohádce se však s křesťanskými motivy nijak nepracuje. Zuzana Holasová napsala knihy s výrazným křesťanským podtextem, *Popoupo* a *Strašidelné město*, napsala ale také knihy *Poník Bandita a protivné ale* (Albatros

¹¹ Tamtéž, s. 164.

¹² Viz oficiální webové stránky Karmelitánského nakladatelství www.ikarmel.cz [online].

¹³ 1. vydání: Albatros 2004; 2. vydání: Karmelitánské nakladatelství 2014

2010) a *Kůň jménem Zázrak* (Albatros 2008 a 2013), kde není nic, co by ke křesťanství odkazovalo.

A samotný text? Jak lze vyvodit již z výše řečeného, posouzení textu a jeho zařazení či nezařazení do „křesťanské literatury“ je do velké míry subjektivní. Záleží na posuzovateli, na míře jeho obeznámenosti s křesťanskou naukou a s Biblií, na jeho schopnosti odhalit i skryté křesťanské myšlenky a podtext. Z toho usuzuji, že i seznam současné české křesťanské literatury pro děti, který v této práci předkládám a na němž tato práce stojí, je do jisté míry subjektivní. Při jeho sestavování jsem používala všechna tři kritéria – nakladatelství, autora i text. Nakladatelství a jména autorů byly jediným možným vodítkem, jak knihy v různých databázích vůbec vyhledat. Zásadní pro mě však byl při rozhodování text – zda je možné v něm najít křesťanské myšlenky, (méně či více) skryté odkazy na Biblii, ke křesťanským jevům a pojmům odkazující metafory a symboly.

Nutno dodat, že při výběru knih a zpracovávání tématu nehrálo žádnou roli, k jaké formě křesťanství (případně k jaké konkrétní církvi) se knihy hlásí nebo odkazují. Většinou to nelze rozpoznat, navíc to při analýze nejčastějších obrazných pojmenování nehraje žádnou roli, neboť všechna v této práci zkoumaná pojmenování jsou všekřesťansky platná.

1.2 Cílová věková skupina čtenářů

Literatura pro děti a mládež bývá různými odborníky diferencována do několika okruhů podle věkových skupin. Libor Pavera s Františkem Všetickou tvrdí, že to většinou bývají tři skupiny: 3–6 let, 6–11 let a 11–15 let.¹⁴ Pro tuto práci jsem hledala knižní tituly určené dětem (mladšího) školního věku 6–12 let. Bylo to tak stanoveno záměrně s ohledem na skutečnost, že křesťanských knih pro děti odpovídajících mému vymezení nevyšlo mnoho. Cílem také bylo eliminovat na jedné straně jednoduchá leporela a obrázkové knihy o několika větách, na druhé straně romány pro dospívající mládež.

Přesto některé položky seznamu do předškolního i do pozdějšího pubescentního období dítěte spadají. Knihy pro prvňáčky (např. knihy Michaely Hrachovcové) lze určitě předčítat už čtyřletým a pětiletým, dobrodružné příběhy (např. knihy Oldřicha Seluckého) si s chutí může přečíst desetiletý i čtrnáctiletý. Vždy záleží na jazykové a mentální vyspělosti, znalostech a zájmech konkrétního dítěte. Seznam knih s cílovou skupinou čtenářů od 6 do 12 let je tedy jen přibližný. Pokud daná kniha obsahovala informaci, jak starým dětem je určena,

¹⁴ PAVERA, Libor a František VŠETICKÁ. Heslo „Literatura pro děti a mládež“. In L. P. a F. V. *Lexikon literárních pojmů*, 2002, s. 209.

respektovala jsem ji. Jestliže tato informace chyběla, orientovala jsem se podle zařazení knihy v knihovnách a/nebo u knihkupců. V některých případech jsem spoléhala i na svůj subjektivní úsudek.

1.3 Obsahová pestrost vybraných titulů

Uvedené tituly se různí v mnoha oblastech. Kromě rozsahu a náročnosti textu podle cílové skupiny čtenářů se liší také literární kvalitou, mírou obraznosti i žánrem. Najdeme mezi nimi pohádky, krátké i dlouhé příběhy a romány. Hrdiny příběhů bývají děti, antropomorfizovaná zvířata, případně hračky či jiné předměty. Zakládají se většinou na tradiční didaktické ideji „zbožného, poslušně přičinlivého života“ v harmonii s přírodou i lidmi, jejíž tradici v žánru české autorské pohádky započal Jan Karafiát svými *Broučky* v roce 1876.¹⁵ Didaktický a výchovný aspekt je u většiny děl opravdu výrazný. Některé knihy jsou zaměřeny výhradně na morálku a zjevně je jejich cílem dítě motivovat ke správnému smýšlení a jednání. Jiné se snaží přístupnou formou dětem vysvětlit základní křesťanské principy a náhled na svět, vyprávět evangelijní příběh, přiblížit Boha Otce, Ježíše Krista, nebeské království, hřích či poukázat na Boží moc, lásku a moudrost.

Výrazným autorem je Josef Janšta, olomoucký jáhen, jemuž Matice cyrilometodějská vydala desítky knih. Jedná se o katechetické příběhy o mladších i starších dětech, jejich rodinách, problémech a dobrodružstvích. Děti se v nich učí nezlobit, pomáhat druhým, čelit zlobě a nenávisti jiných lidí, modlit se a spoléhat na Boží pomoc, připravují se na první svaté přijímání, zažívají svou první zpověď apod. V této práci jsou Janštova díla nevyužita, neboť jsou příliš doslovná, neobsahují žádná výrazná obrazná pojmenování. Nevyužitými také zůstávají knihy Ivana Renče, jehož smyšlené příběhy jsou většinou zasazeny do některého příběhu novozákonního. Oldřich Selucký napsal několik dobrodružných historických románů, jejichž děj se točí kolem událostí a osobností křesťanské historie (příchod Konstantina a Metoděje na Velkou Moravu, mládí sv. Františka z Assisi apod.). Ryze didaktické a bez obrazů jsou *Povídanky* Dany Navrátilové, *Nevšední příběhy pro zvědavé kluky a holky* Kataríny Kernové a *Neobyčejná dobrodružství pro neobyčejné kluky a holky* Radka Daniela.

Naopak pro tuto práci významnou autorkou je Zuzana Holasová, jejíž dva rozsáhlé alegorické dobrodružné příběhy, *Popoupo aneb Podivuhodná pouť pouští* a *Strašidelné město: o světle a temnotách*, jsou zdrojem mnoha zajímavých metafor. Obrazných

¹⁵ ČENKOVÁ, Jana a Josef PETERKA. Heslo „Literatura pro děti a mládež“. In: D. Mocná, J. Peterka a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*, 2004, s. 366.

pojmenování a alegorie hojně využívá i *Kristýnčina postýlka* od Evy a Pavla Dolejších, *Liliánkovo dobrodružství* Evy Bubikové, pohádky Hany Katušťákové a Jana Houkala nebo příběh *O Kmínkovi, Lupínkovi a Rozmarýnce* Renaty Ferstové. Originálním počinem je *Profesor Ulipispirus a jiné pohádky* kardinála Tomáše Špidlíka. Jedná se o kratičké filozofické alegorické příběhy, na konci většinou s krátkým vysvětlením a ponaučením.

Trojice pohádek o zvířatech od Michaely Hrachovcové a Oldřicha Brože bychom mohli označit za exempla, jde o podobenství vycházející z podobenství novozákonních. V *Zrzečce pod hvězdami* lze najít aluzi na podobenství o dvou synech¹⁶. *Kocourek se vrací* je příběhem marnotratného syna¹⁷ a *Alík a jezevec* je inspirovaný podobenstvím o milosrdném Samařanu¹⁸. Příběhy, které jsou alegorií či exemplem jako celek, se tato práce dále zabývat nebude. V následujících kapitolách se budeme postupně soustředit na konkrétní obrazná pojmenování, na barevnou symboliku a nejčastější metafory, které se v uvedené literatuře vyskytují.

¹⁶ Mt 21,28–32

¹⁷ L 15,11–32

¹⁸ L 10,25–37

2 Král

Slovo „král“ je nejčastějším pojmenováním Boha a jednou z nejčastějších metafor ve sledovaných knihách pro děti vůbec. Mohlo by to souviset s tím, že král je typická pohádková postava, a je tudíž pro děti dobře srozumitelná a představitelná.

Prvním významem slova „král“ je podle českých slovníků „(dědičný) panovník v monarchii“.¹⁹ Nejeden česká pohádka začíná ustálenou formulí „Byl jednou jeden král...“. Zpravidla jde o krále lidského, moudrého či nemoudrého, starého či mladého, dobrého či špatného, případně o krále nějaké kouzelné říše. Takový král může mít sice nadpřirozené schopnosti, stále ovšem mívá lidské charakterové vlastnosti a konkrétní podobu.

Král v křesťanských pohádkách není typický král, který sedí na trůně a na hlavě má korunu. Význam slova „král“ je zde komplikovanější – už jen proto, že někdy je jím označován Bůh Otec, jindy Ježíš Kristus a v některých případech je jím označen Bůh jako celek, bez rozlišování jednotlivých osob Boží Trojice. Specifikem (nejen) této křesťanské metafory je také to, že bývá graficky zapsána s velkým počátečním písmenem – *Král*. Čtenáři se tím dává jasný signál: zde nejde o obyčejného krále jednoho z mnoha království. Tento Král je výjimečný a dalece převyšuje všechny ostatní krále.

Méně alegorické, explicitně křesťanské příběhy (zejména příběhy Ivana Renče a Česlavy Talafantové vycházející z příběhů biblických) používají slovo Král k označení Ježíše nebo Ježíše-nemluvněte. Výjimečnost tohoto Krále potvrzují i různými přívlastky: *Král králů*, *(budoucí) Král světa*, *Král pokoje*, *Král tvorstva*. Příznačné pro tyto příběhy je i to, že ne každý v Ježíši Krále rozpoznává – jeho velikost a pravou identitu si uvědomují především (antropomorfizovaná) zvířata, lidé spíše výjimečně. Ježíš je zde tedy prezentován jako Král všeho tvorstva (lidí i zvířat a celé přírody), kterého zatím všichni za krále neuznávají, není pro ně coby Král dosud viditelný či rozpoznatelný.

Tento typ Krále je inspirován zejména novozákonními evangelií. Mudrci o Ježíši mluví jako o „právě narozeném králi Židů“²⁰ a Pilát nechá nad ukřižovaným Ježíšem napsat „Král Židů“²¹. Vedle substantiva „král“ můžeme v biblických textech najít sloveso „kralovat“ i další královské atributy:

¹⁹ V PSJČ, SSJČ, SSČ i SSouČ.

²⁰ Mt 2,2

²¹ Mt 27,37; Mk 15,26; L 23,38

Anděl jí řekl: „Neboj se, Maria, vždyť jsi našla milost u Boha. Hle, počneš a porodíš syna a dáš mu jméno Ježíš. Ten bude veliký a bude nazván synem Nejvyššího a Pán Bůh mu dá **trůn** jeho otce Davida. Na věky bude **kralovat** nad rodem Jákobovým a jeho **království** nebude konce.“²²

Ježíš našel oslátka a vsedl na ně, jak je psáno: „Neboj se, dcero Siónská, hle, **král** tvůj přichází, sedě na oslátku.“²³

V evangeliích se zatím nepíše o kralování nad celým světem, pouze se spekuluje o kralování nad židovským národem. Výraz „Král králů“ a kralování rozšířené na celý svět najdeme v souvislosti s Ježíšem až ve *Zjevení Janově*:

Zatroubil sedmý anděl. A ozvaly se mocné hlasy v nebi: „**Vlády nad světem** se ujal náš Pán a jeho Mesiáš; a bude kralovat na věky věků.“²⁴

Ti budou bojovat s Beránkem, ale Beránek je přemůže, protože je Pán pánů a **Král králů**; ti, kdo jsou s ním, jsou povolání a vyvolení a věrní.²⁵

Ostatní uvedené výrazy (*Král světa, Král pokoje, Král tvorstva*) se doslovně v Českém ekumenickém překladu nevyskytují. Najdeme zde však výrazy velmi podobné, např. *Vládce pokoje*²⁶ nebo *Pán pokoje*²⁷.

Jiný typ Krále najdeme v *Pohádkách z Lesního království* Hany Katušťákové. Ta hned v úvodu čtenáři prozrazuje, že „Lesní král není v pohádkách nikdo jiný než Bůh – náš milující Otec. A lesní zvířátka jsou Boží děti, které žijí v Božím království.“²⁸ Metaforu tedy netřeba odhalovat. Následuje charakteristika Lesního krále, která je ovšem v tomto případě velmi abstraktní – jako by se autorka snažila dětem popsat Boha samého:

Žil, byl, je a také bude stále jsoucí, vše vidoucí Lesní král. Zabydlel se na vysoké obloze a jeho dlouhé štědré ruce dosahují až k vrcholům skal, ba ještě dál, vždyť On je všemocný Král! Ráno se obléká do slunečních paprsků a svými horkými dlaněmi rozehřívá celičkou zemi. Večer se zase zahaluje do temně fialového pláště posetého hvězdami jako drahokamy.

²² L 1,30–33 (přidané zdůraznění)

²³ J 12,14–15 (přidané zdůraznění)

²⁴ Zj 11,15 (přidané zdůraznění)

²⁵ Zj 17,14 (přidané zdůraznění)

²⁶ Iz 9,5

²⁷ 2Te 3,16

²⁸ KATUŠŤÁKOVÁ, Hana. *Pohádky z Lesního království*, 1995, [nečíslovaná strana].

Kulatý měsíc a slunce jsou jeho hlava a kdo z vás ví, co má napsáno na čele? No přece slova nejlepšího přítele: Mám vás rád.²⁹

Král je v *Pohádkách* nekonkrétní, neviditelný, nemá lidskou podobu, sídlí kdesi vysoko na obloze, zajišťuje chod celého světa včetně střídání dne a noci a dohlíží na všechny, kdo jsou dole v lese. Je laskavý a těší se veliké úctě. Ukáže se zvířátkům jenom jednou, ani tehdy však nemá konkrétní podobu:

[...] snesl se najednou nad jejich hlavy zlatý obláček, ze kterého se ozval laskavý hlas: „Nebojte se, moje zvířátka. Vždyť jsem tu stále s vámi a nikdy vás neopustím [...]“³⁰

Vlastnost, která je u metaforického Krále nejvíce zdůrazňována, je laskavost – dalo by se říci dokonce otcovská laskavost. Není zde typický vztah král – poddaní, ale mnohem spíše vztah král/otec – děti. Král je tedy na jedné straně veliký, všemocný a majestátní, na druhé straně milující jako rodič. V pohádce *O mrtvém moři*³¹ sice nevystupuje Král, nýbrž *Vládce*, jeho charakteristika se však nese v podobném duchu: obdarovává lidi; všem, vždycky a za všech okolností říká pravdu; vždy dodrží své sliby; nabízí pomoc a skutečný domov.

Jako krále/otce je však také nutné ho poslouchat. Nejvýrazněji a nejkonkrétněji se o tom zmiňuje Zuzana Holasová v *Popoupu*. Když se děti po dlouhém a nebezpečném putování konečně dostanou do cíle k Pastýřovu prameni, dostanou od Pastýře³² dar – každý svou vlastní zbroj:

„No né,“ vydechla Alžbětka. „Teď vypadáme jako rytíři nějakého velkého krále.“ „Nevypadáte tak, vy JSTE rytíři velkého krále,“ řekl Pastýř [...]“³³

A být rytíři velkého krále znamená dodržovat i jeho pravidla:

„Doposud jste se řídili vlastními pravidly,“ říkal jim. „Od této chvíle pro vás platí jiná pravidla. Vznešená pravidla rytířů velkého krále.“³⁴ [...] „Pro začátek postačí, když se k druhým budete chovat tak, jak chcete, aby se oni chovali k vám. I když to někdy bude těžké.“³⁵

²⁹ Tamtéž, s. 5.

³⁰ Tamtéž, s. 64.

³¹ In KATUŠŤÁKOVÁ, Hana. *O skrytých pokladech*, 2000.

³² Viz kapitola 5 Pastýř.

³³ HOLASOVÁ, Zuzana. *Popoupo, aneb, Podivuhodná pout' pouští*, 2013, s. 167.

³⁴ Tamtéž, s. 167.

³⁵ Tamtéž, s. 170.

Toto „zlaté pravidlo“ najdeme (mimo jiné i) v Bibli, kde je zapsané jakožto výrok Ježíše Krista.³⁶ Je zřejmé, že i vše ostatní, co zde bylo o metafoře Král uvedeno, vychází z Bible. Jako Král je Bůh označován (nebo tak označuje sám sebe) ve Starém i Novém zákoně, případně jsou užívána slova s podobným významem – nejčastěji asi *Pán* a *Panovník*. Užívání velkého počátečního písmena také vychází z Bible – v českém překladu tento grafický prvek slouží k rozpoznání krále-člověka a Krále-Boha a používá se i pro všechna další biblická označení Boha (např. Vládce, Kníže, Panovník, Pastýř, Pán atd.). Také pohádkové zjevení Krále-Boha jakožto zlatého obláčku je ryze biblické – ve Starém zákoně se Bůh zjevil Mojžíšovi v hořícím keři³⁷ a Izraelce provedl pouští do Zaslíbené země jako oblakový a ohnivý sloup³⁸. V Bibli časté je i přirovnání Boha k laskavému Otci³⁹.

Jak je z výše řečeného patrné, metafora Krále označující křesťanského Boha (ať už Boha Otce nebo Ježíše Krista) není nijak překvapivá ani nová. „Metafora Hospodina-krále je v celém biblickém kánonu široce etablována. Běžně s ní pracuje také literatura teologická i neteologická, literatura umělecká, zdomácněla v celé židovsko-křesťanské kultuře.“⁴⁰ Ježíše Krista na královském trůnu nebo s královskou korunou namísto trnité najdeme například i ve výtvarném umění.⁴¹ Není tedy divu, že je tato metafora využívána i v pohádkách pro děti – jde ovšem stále spíše o krále biblického, nikoli typicky pohádkového, dětem blízkého a snadno pochopitelného.

³⁶ Mt 7,12 a L 6,31

³⁷ Ex 3

³⁸ Ex 13,21

³⁹ Např. Mt 6,8 nebo 1J 3,1

⁴⁰ PROCHÁZKOVÁ, Ivana. *Hospodin je král: starozákonní metafora ve světle kognitivní lingvistiky*, 2011, s. 282.

⁴¹ Heslo „Král“ In: LURKER, Manfred. *Slovník biblických obrazů a symbolů*, 1999, s. 113–114.

3 Království a jiné metafory pro ráj

3.1 Království

S metaforou Boha-Krále úzce souvisí metafora království coby označení pro ráj či nebe. Tato biblická metafora je dokonce natolik ustálená, že se u hesla „království“ objevuje i v českých slovnících: SSJČ vysvětluje „víru v k. nebeské“ jako víru „ve věčnou blaženost“, SSouČ definuje „království nebeské“ jako „věčný život v blaženosti“ a připojuje i frazém „neudělat co ani za království nebeské“, tj. „za žádnou cenu“.

Vzhledem k tomu, že se velká část klasických pohádek odehrává „v království za devatero horami a devatero řekami“, není jeho užití v křesťanských pohádkách nijak překvapivé. Ovšem zdaleka ne každé království v křesťanské knize pro děti je nutně metaforou pro „království Boží“⁴². I v křesťanských příbězích nalezneme typická pohádková království, v nichž například žije princezna na vdávání⁴³ nebo kterým vládne „malý král“⁴⁴.

Ta království, která jsou metaforou pro ráj/nebe/věčný život, mají svá specifika. Předně, nebývají určena pro všechny, ale jen pro ty, kteří si vstup do něj a pobyt v něm zaslouží. Vstup do království a život v něm je odměnou. Vede k němu obtížná cesta plná nástrah. V pohádce *O Sněhurce, Sedmihláskovi a Sedmikvítku*⁴⁵ vede cesta do „království věčné lásky“ přes sedm zemí, ve kterých Sněhurku postupně ohrožuje pýcha, hněv, závist, nečistota, lenost, obžerství a chamtivost, tedy tzv. sedm smrtelných hříchů. V pohádce *O Mrtvém moři*⁴⁶ je nutné podniknout nebezpečnou plavbu přes moře a v pohádce *O jezeru živé vody*⁴⁷ se musí pes Bojar dokonce utopit v „Jezeře živé vody“, pokud chce patřit do „Lesního království“:

⁴² Označení „království Boží“ (u evangelisty Matouše „království nebeské“) je v Bibli, konkrétně v Novém zákoně, velice časté. Např.: Mt 7,21; L 18,25; Sk 14,22; J 3,3; 1K 6,9; Ga 5,21. V této práci nerozlišuji „Boží království“, do kterého člověk vstupuje křtem tady na zemi, a „Boží království“, do něž člověk vstupuje svou smrtí. Rozdíl mezi oběma významy mi ve zkoumaných alegorických pohádkách nepřipadá natolik důležitý, abych se mu zde věnovala.

⁴³ Např. „Růžové království“ v pohádce *O třech trnech* (In: KATUŠŤÁKOVÁ, Hana. *O skrytých pokladech*, 2000.)

⁴⁴ RENČ, Ivan. *Malý král*, 2017.

⁴⁵ In: HENYCH, Daniel. *Napůlpohádky*, 1992.

⁴⁶ In: KATUŠŤÁKOVÁ, Hana. *O skrytých pokladech*, 2000.

⁴⁷ In: KATUŠŤÁKOVÁ, Hana. *Pohádky z Lesního království*, 1995.

„Lesní král řekl, že dá nový život jen tomu, kdo bude ochoten utopit svůj starý život v tomto jezeru. Jak rád bych do něho skočil místo tebe. Lesní král však ještě řekl, že kdo se chce narodit do lesa, musí do jezera skočit sám.“⁴⁸

Na konci této pohádky je rovnou připojen vysvětlující verš z Bible, jímž byl příběh zjevně inspirován. Jedná se o Ježíšova slova z *Evangelia podle Jana*: „Amen, amen, pravím tobě, nenarodí-li se kdo z vody a z Ducha, nemůže vejít do království Božího.“⁴⁹ I jakékoli jiné strasti na cestě do království jsou biblické – doložit to můžeme např. na verši ze *Skutků apoštolů*: „Všude tam posilovali učedníky a povzbuzovali je, aby vytrvali ve víře; říkali jim: „Musíme projít mnohým utrpením, než vejdemo do Božího království.“⁵⁰

Království bývá v příbězích vytouženým domovem lidí i zvířat a vládne mu dobrý, ušlechtilý Král či Vládce⁵¹. Je lákavé – bezpečné a plné lásky. Podobně jako typické pohádkové království „za devatero horami“ však nemívá příliš konkrétní podobu.

3.2 Královské město

Konkrétnější podobu má ve sledované literatuře „královské město“, které je další metaforou označující nebeský ráj. Najdeme ho v *Liliánkově dobrodružství*⁵² a v příběhu *O Kmínkovi, Lupíncovi a Rozmarýnce*⁵³. Obě města se nacházejí vysoko na nebi / ve vesmíru a i u nich platí, že do nich nemůže vstoupit každý – nesmí do něj „špinaví“⁵⁴, tj. zlobiví, ani ti, kdo „nebydleli s Pánem Ježíšem“.

Zatímco Liliánek zůstane před branami města, Kmínek, Lupínek a Rozmarýnka v něm mohou bydlet. Renata Ferstová jako jediná „královské město“ detailně popisuje:

Ted' bydleli v krásném městě. Všechny domy tam byly průhledné jako sklo a svítily jako sluníčko. Uprostřed, na náměstí, byla veliká zahrada, kde rostly stromy a na těch stromech všelijaké dobré ovoce. Tou zahradou tekl potok a když se z něj někdo napil nebo se v něm vykoupal, dostal takovou radost, že měl chuť skákat a dělat kotrmelce. Všude rostla jemňoučká zelená travička a kytičky, nejenom venku, ale taky doma. Člověk chodil i doma po trávě a jedna kytička mu rostla přímo uprostřed stolu, jiná v koutě a jiná se mu bimbala nad hlavou, když ležel v posteli. Všechny byly veliké a měly krásné barvy. Také se tam procházela

⁴⁸ Tamtéž, s. 13.

⁴⁹ J 3,5; KATUŠTÁKOVÁ, Hana. *Pohádky z Lesního království*, 1995, s. 16.

⁵⁰ Sk 14,22

⁵¹ Viz kapitola 2 Král.

⁵² BUBIKOVÁ, Eva. *Liliánkovo dobrodružství*, 2003.

⁵³ FERSTOVÁ, Renata. *O Kmínkovi, Lupíncovi a Rozmarýnce*, 1991.

⁵⁴ Viz kapitola 10 Čistota a špína.

všelijaká zvířata a žádné před nikým neutíkalo a žádné nikoho nekouslo. Kdo chtěl, mohl si pohrát se slonem a kdo chtěl, mohl spinkat s medvědem a zavrtat se mu do kožíšku jako do spacáčku. Ty hvězdičky tu byly taky, klouzaly se po střeších jako po klouzačce a tancovaly ve vzduchu kolem stromů.⁵⁵

V jeho [Ježíšově] městě nebyla nikdy tma a oni sice mohli chvilku spinkat, když chtěli, ale nemuseli, takže mohli pořád dělat věci, které se jim líbily.⁵⁶

Z uvedeného úryvku vyplývá, že královské město je krásné, barevné, zářivé, plné světla a radosti, člověk v něm žije v naprosté harmonii s přírodou a může dělat to, co ho baví. V detailech je tento popis samozřejmě smyšlený, základní charakteristika ovšem koresponduje s biblickým popisem „nového Jeruzaléma“ v posledních kapitolách *Zjevení Janova*: v tomto nebeském městě už nebude smrt, nářek ani bolest, bude zářit Boží slávou („jeho jas jako nejdražší drahokam a jako průzračný křišťál“⁵⁷), také „[n]oci tam již nebude a nebudou potřebovat světlo lampy ani světlo slunce, neboť Pán Bůh bude jejich světlem a budou s ním kralovat na věky věků“⁵⁸. Bible se zmiňuje i o řece živé vody a zahradě: „Uprostřed města na náměstí, z obou stran řeky, bylo stromoví života nesoucí ovoce dvanáctkrát do roka [...]“⁵⁹. Představa o pokojném soužití člověka se všemi živočichy může pramenit z prvních kapitol knihy *Genesis*, kde první lidé, Adam a Eva, žijí v rajské zahradě společně s veškerým stvořením, a také z knihy proroka *Izajáše*, který předpovídá: „Vlk a beránek se budou pást spolu a lev jako dobytek bude žrát slámu [...]“⁶⁰

3.3 Jiné metafor pro nebeský ráj

Město jako metafora pro nebeský ráj se objevuje i v *Kristýnčině postýlce* Evy a Pavla Dolejších, je však specifikováno jiným atributem – jde o **Město pokoje**. Od popisu království a královského města se však příliš neliší: vychází z něj „zvláštní, jakoby duhový jas, vedle něhož potměnlo dokonce i slunce, které právě stálo v zenitu“⁶¹ a jde o „překrásné místo, určené pro ty, kdo přes všechny překážky, úskalí a svádění Svévole dojdou až na konec úzké

⁵⁵ FERSTOVÁ, Renata. *O Kmínkovi, Lupínkovi a Rozmarýnce*, 1991, s. 38–39.

⁵⁶ Tamtéž, s. 42.

⁵⁷ Zj 22,11

⁵⁸ Zj 22,5

⁵⁹ Zj 22,2

⁶⁰ Iz 65,25

⁶¹ DOLEJŠÍ, Eva a Pavel DOLEJŠÍ. *Kristýnčina postýlka, aneb, Kniha pro celou rodinu*, 2006, s. 138.

cesty“⁶². Opět je zde tedy prezentováno jako krásné, zářivé místo, kam se přes překážky dostanou jen někteří – jen ti, kdo nepodlehli „Svévoli“, ale šli náročnou, úzkou cestou moudrosti ⁶³. Klíčem pro vstup do Města pokoje je tedy moudrost, jejímuž definování se v Bibli věnuje především kniha *Přísloví*. Podle ní „[z]ačátek moudrosti je bázeň před Hospodinem“⁶⁴.

Sousloví „město pokoje“ se v Českém ekumenickém překladu Bible nenachází, najdeme zde ale např. slovní spojení „Bůh pokoje“⁶⁵ a i v jiných verších najdeme jasnou souvislost s Bohem/Ježíšem a pokojem⁶⁶.

Nutno dodat, že metafora Města pokoje přichází až v samém závěru knihy, která v jednotlivých kapitolách dětem na konkrétních činech a situacích ukazuje rozdíl mezi svévolným a moudrým jednáním. „Cesta moudrosti“ tedy není v kontextu celého příběhu tolik abstraktní, jak se to může jevit z tohoto stručného shrnutí. Město pokoje je logickým vyvrcholením, slíbenou odměnou pro toho, kdo se po „cestě moudrosti“ vydá a vytrvá na ní. Kniha navíc nese podtitul „Příběhy pro celou rodinu“, autoři *Kristýnčiny postýlky* (stejně jako autoři mnoha jiných uvedených knih pro děti) tedy předpokládají, že si děti budou význam metaforického příběhu ujasňovat v diskusi s rodiči či jinými dospělými.

Další zajímavou metaforu pro nebeský ráj přináší alegorická pohádka *O člověku, který našel to nejdůležitější*⁶⁷ – **zámek**. Ani tento zámek není typicky pohádkový, nežije v něm král ani princezna. Je krásný, ale uzavřený a v podstatě nedostupný. Tyčí se na kopci nad městečkem, lidé k němu vzhlížejí a přáli by si v něm bydlet. To ale může jen ten, kdo najde, co je na celém světě nejdůležitější. Zámek má vlastnosti, které se shodují se všemi předchozími metaforami pro nebeský ráj: jde o místo, které je krásné a lákavé, ale jen velmi obtížně dostupné. Klíčem opravňujícím ke vstupu je tentokrát láska – opravdová láska, která „mimo jiné spočívá v tom, že umíme rozdávat, a to i tehdy, když nás to rozdávání něco stojí, když nějak omezí náš vlastní život, když skutečně o něco přijdeme, když to někdo jiný potřebuje“⁶⁸.

⁶² Tamtéž.

⁶³ Viz kapitola 11 Široká a úzká cesta.

⁶⁴ Př 9,10

⁶⁵ Ř 15,33; Ř 16,20; Fp 4,9; 1Te 5,23; Žd 13,20

⁶⁶ Např. [Ježíš říká:], „Pokoj vám zanechávám, svůj pokoj vám dávám; ne jako dává svět, já vám dávám. Ať se vaše srdce nechvěje a neděsí!“ (J 14,27)

⁶⁷ In: HOUKAL, Jan. *O Radostnících*, 2016.

⁶⁸ Tamtéž, s. 23.

V závěru pohádky autor tuto lásku ještě dále rozvádí a upozorňuje dětské čtenáře na to, že opravdové lásky většinou nejsou lidé sami schopni, ale potřebují Boží pomoc:

[Potřebujeme] Boží sílu, která způsobí, že se v našem srdci něco pohne, když uvidí nouzi druhého, a která mu dá sílu k rozhodnutí, že pomůžeme, že rozdáme všechno, co kdo z nás může dát: svůj čas, své bohatství, svou životní sílu.⁶⁹

Metafora zámku není biblická, slovo „zámek“ ve významu „šlechtické sídlo“ v Bibli nenajdeme dokonce ani jednou. V souvislosti s metaforou krále, království a královského města ovšem není nelogická. Zajímavé je, že ačkoli pohádkový hrdina do zámku nakonec vstoupí (nezůstane před branami jako v jiných uvedených příbězích), nenajdeme zde žádný jeho detailnější popis, a dokonce se zdá, že je zámek liduprázdný. Neobývá ho ani král či jiný vládce, hrdina ze zámku slyší jen hlas, který ho zve dál a který je v závěru příběhu vysvětlen jako „hlas Boží“.

Zdá se, že se autoři pohádek konkrétnějšímu popisu nebeského ráje – byť metaforickému – spíše vyhýbají. Prezентují ráj jako žádoucí cíl (životní) cesty, soustředí se však spíš na popis dané cesty. Shodují se na tom, že cesta je náročná a nezvolí si ji zdaleka každý. Co konkrétně je klíčem k úspěchu, v tom se už rozcházejí. Ani Bible v této otázce není jednotná, některé její části a verše kladou důraz na (dobré) skutky, jiné spíše na víru, lásku a přijetí Ježíše Krista. Jde o komplikovaný teologický problém, na nějž se v názoru rozcházejí jednotlivci i celé církevní denominace. Není tedy divu, že k tomuto problému přistupují nejednotně i tvůrci pohádek.

⁶⁹ Tamtéž, s. 24.

4 Řezbář a sochař

Někteří autoři ve svých příbězích a pohádkách pro děti kladou důraz na Boží stvořitelské dílo, jejich cílem je ukázat Boha jako stvořitele celé přírody, zvířat i lidí. Každý je stvořen jinak, ale každý je krásný, vzácný a Stvořitel se o něj stará – to bývá hlavní myšlenkou, kterou se autoři snaží dětem prostřednictvím příběhu předat.⁷⁰ Vyházejí při tom z Bible, podle které je Bůh Stvořitelem celého světa a vytvořil i „člověka, prach ze země, a vdechl mu v chřípí dech života“⁷¹. Tuto myšlenku se snaží dětem přiblížit skrze postavy antropomorfizovaných zvířat či hraček.

V příběhu Hany Pinknerové *O dřevěném panáčkovi* je pro stvořitele využita metafora řezbáře – tvůrce dřevěných hraček. Do děje zasahuje v tomto případě jen nepřímě, skrze vyprávění dřevěné Panenky, která potlučeného a dětmi pozapomenutého Panáčka ubezpečí, že každý z Řezbářovy dílny je „zvláštní“:

Od toho dne uplynulo už hodně času. Panáček s Panenkou pořád bydleli mezi hračkami v krabici. Někdy si je děti ke svým hrám vybraly, jindy zase ne. Ale ani Panáčka ani Panenku to už nikdy netrápilo. Věděli, že mají cenu, protože jsou zvláštní. Všechno, co Řezbář vyrobil, je zvláštní. Sám to přece říkal. A co řekne Řezbář, to je pravda.⁷²

Vyprávění Daniela Henycha nazvané *O hliněném Adámkovi*⁷³ je příběhem o svévolném opuštění stvořitele-sochaře, dlouhém a poučném putování a šťastném návratu domů do sochařovy dílny. Kladen je důraz na sochařovu laskavost a soucit – v závěru sochař „marnotratného“, nechtěného a poničeného Adámka najde na ulici, pozná v něm své dílo, vezme si ho opět k sobě, opraví ho, takže vypadá jako nový, a postaví ho zpět na své místo do hliněného „ráje“ mezi ostatní své výrobky.

Zejména ve druhém příběhu lze najít více aluzí na biblické texty, soustředíme se však na postavu řezbáře a sochaře – inspiračním zdrojem pro ně mohl být biblický *hrnčíř*. Na několika místech v Písmu je člověk přirovnáván k hlíně či hliněné nádobě, která nemá právo svého tvůrce poučovat nebo proti němu jakkoli reptat – např. v těchto verších:

⁷⁰ Např. Jungová, Manuela. *S Bodlinkou od jara do zimy* nebo „O Běláskovi a Otakárkovi“ In: Hana Katušťáková. *O skrytých pokladech*.

⁷¹ Gn 2,7

⁷² PINKNEROVÁ, Hana. *O dřevěném panáčkovi*, 2014, s. 26.

⁷³ HENYCH, Daniel. *O vlněné čepičce; a, O hliněném Adámkovi*, 1999.

Běda tomu, kdo se chce přit se svým tvůrcem, střep z hliněných střepů! Což smí hlína říci svému tvůrci: „Co to děláš?“ a tvůj výrobek: „On nemá ruce“?⁷⁴

Ale nyní, Hospodine, tys náš Otec! My jsme hlína, tys náš tvůrce, a my všichni jsme dílo tvých rukou.⁷⁵

Člověče, co vlastně jsi, že odmlouváš Bohu? Řekne snad výtvar svému tvůrci: „Proč jsi mě udělal takto?“ Nemá snad hrnčíř hlínu ve své moci, aby z téže hroudy udělal jednu nádobu ke vznešeným účelům a druhou ke všedním?⁷⁶

V těchto biblických textech je člověku připomínáno, že je pouhou „hlínou“, a nemá tudíž na nic nárok. Oproti tomu texty pro děti – jak už bylo řečeno výše – akcentují pozitivní stránku věci. Metaforu sochaře a řezbáře používají jako obraz pro stvořitele laskavého, pečujícího, otcovského. Opět zde můžeme rozpoznat skrytou metaforu Boha jako otce, který se s láskou stará o své děti.⁷⁷ Jelikož děti (rodičovskou) péči potřebují a samy se učí např. o své hračky, rostliny nebo zvířata pečovat, může být pro ně obraz dobrého, otcovského stvořitele-pečovatele dobře srozumitelný.

Explicitně je to vyjádřeno v *Příteli z dávných časů* Kamily Rosůlkové, ve kterém se malý Marek ve snech setkává s biblickým Davidem – pasáčkem ovcí a posléze králem Izraele. Markovi rodiče se nedávno rozvedli, jeho otec si našel jinou ženu s jiným chlapcem, a Marek se proto trápí tím, že už ho otec nemá rád. David mu v této souvislosti ukazuje Boha jako otce – dokonce ho důvěrně nazývá „tatínkem“:

„Já nevím, proč se tvůj tatínek zachoval tak ošklivě. Lidi si prostě občas ubližují. Je ale jeden tatínek, který nezkłame nikdy. Vždycky je se mnou, má na mě čas, poslouchá, když mě něco trápí a záleží mu na tom, aby mi nic nechybělo. Bůh je takový Tatínek.“⁷⁸

Domnívám se, že podobné knihy mohou mít i účinek terapeutický. V podobné situaci, v jaké je literární hrdina Marek, se v soudobé společnosti může ocitnout mnoho dětí. Pro děti, kterým se z nějakého důvodu dočasně nebo soustavně nedostává dostatečné péče od jednoho či obou rodičů, mohou být podobné příběhy útěchou a pomocí.

⁷⁴ Iz 45,9

⁷⁵ Iz 64,7

⁷⁶ Ř 9,20–21

⁷⁷ Podobně u metafory Krále (viz kapitola 2).

⁷⁸ ROSŮLKOVÁ, Kamila. *Přítel z dávných časů*, 2015, s. 26.

5 Pastýř

Pastýř je metaforou dlouhodobě lexikalizovanou. Druhý význam slova „pastýř“, tj. „rádce, ochranitel, vzdělavatel lidu“, je zaznamenán v základních českých slovníkových příručkách⁷⁹. Pastýř je už od starověku spojen s králi i bohy a je jedním z nejužívanějších titulů staroorientálních králů.⁸⁰ V náboženských kruzích se jím rozumí „duchovní pastýř“ neboli kněz/farář/pastor, případně Bůh Otec či Ježíš – ti se ve starozákonních i novozákonních textech za pastýře sami označují.

Bůh i Ježíš Kristus jsou „dobrymi pastýři“ – v protikladu k pastýřům, kteří nedostávají svým povinností. Dobrý pastýř „položí svůj život za ovce“⁸¹, zná své ovce a ony znají jeho⁸². I kdyby se jediná z nich ztratila, půjde ji hledat, aby ji zachránil:

„Co myslíte? Má-li někdo sto ovcí a jedna z nich zbloudí, nenechá těch devadesát devět na horách a nejde hledat tu, která zbloudila? A podaří-li se mu ji nalézt, amen, pravím vám, bude se z ní radovat víc než z těch devadesáti devíti, které nezabloudily.“⁸³

Toto praví Panovník Hospodin: „Hle, já sám vyhledám své ovce a budu o ně pečovat. Tak jako pastýř pečuje o své stádo, když je uprostřed svěřených ovcí, tak budu pečovat o své ovce a vysvobodím je ze všech míst, kam byly rozptýleny v den oblaku a mrákoty.“⁸⁴

Ovcemi jsou ve Starém zákoně myšleni především Izraelci, v Novém zákoně metafora zahrnuje všechny ty, kdo věří Bohu, kdo jsou „Božími dětmi“. Metafora pastýře a ovcí je opět úzce spjata s laskavou a starostlivou péčí – otcovskými atributy. Na ty je ve spojitosti s metaforou krále, sochaře/řezbáře i pastýře kladen ve sledované literatuře pro děti největší důraz. Explicitně to vyjadřuje David, biblický pasáček ovcí, budoucí král Izraele, v knize *Přítel z dávných časů*:

„Naučil jsem se, že se nesmím vzdávat, když mi něco nejde. Hlavně se ale modlím. Se vším, co mě trápí, jdu za Hospodinem. Bůh je vlastně takový pastýř jako já. Chrání mě i mou rodinu, dává mi radost, když jsem smutný, povzbuzuje mě a stará se o mě.“⁸⁵

⁷⁹ V PSJČ, SSJČ, SSČ i SSouČ.

⁸⁰ LURKER, Manfred. *Slovník biblických obrazů a symbolů*, 1999, s. 184.

⁸¹ J 10,11

⁸² J 10,14

⁸³ Mt 18,12–13. Těž L 15,4–7

⁸⁴ Ez 34,11–12

⁸⁵ ROSŮLKOVÁ, Kamila. *Přítel z dávných časů*, 2015, s. 18.

Významnou postavou je pastýř, zastupující Ježíše Krista, v alegorickém příběhu Zuzany Holasové *Popoupo aneb Podivuhodná pouť pouští*. Setkání s Pastýřem je pro děti, hrdiny příběhu, odměnou, která stála za všechny jejich útrapy. Je vytouženým cílem dlouhé a nebezpečné cesty. Seznamují se s ním už během cesty – zprostředkovaně, skrze pomocníky, které dětem posílá a bez nichž by náročnou pouť pouští nemohly zvládnout. Děti se s ním setkávají v nádherné zahradě, kde vzduch „voněl a každé stéblo trávy a všechny listy na stromech, dokonce i vrásčité kmeny byly plné zvláštního jasu, světla a svěžesti“⁸⁶. Místo „působilo opravdu krásně nejen pro ten zvláštní jas a třpyt a barvy. Bylo takové pokojné a zároveň plné síly. Když jím člověk procházel, věděl, že žije, a měl z toho radost.“⁸⁷ Dostat se na něj může jen člověk, který přejde nad propastí přes most, který zbudoval Pastýř.

Pastýř je vševědoucí, umí číst myšlenky a zná skrytá přání. Je laskavý, ale i přísný – nelze ho neposlechnout. Dětem je u něj tak dobře, že dokonce přestanou toužit po návratu domů. Na sobě má „bělavý plášť“, splývající z ramenou až na zem, a dětem se zdá, že světlo, které prozařuje krajinu, vychází právě z něho.⁸⁸ Setkání s ním s sebou přináší u každého ze čtyř dětí jiné emoce: Otík (reprezentant nevěřícího člověka, který byl před pádem do propasti zachráněn na poslední chvíli) pociťuje rozpaky, Michal a Tomáš ostych, zvědavost a radost. „A Alžbětka se rozběhla. Pastýř ji něčím – sama nevěděla čím – připomínal maminku, a tak k němu s úlevou pospíchala, asi jako pospíchá člověk, který se po dlouhé a namáhavé cestě vrací domů. [...] A protože se usmál a rozevřel náruč, vrhla se mu kolem krku.“⁸⁹

Pastýř zde vlastně ničím nepřipomíná pastýře v základním významu slova, tedy pastevce. Nejsou zde žádné ovce ani jiný dobytek, není zde ani slovem naznačeno, proč se záhadný zářivý muž jmenuje právě Pastýř. Je obestřen tajemstvím, důraz je kladen na pozitivní emoce, které v hrdinech vyvolává. Označení „pastýř“ tak může být pro malé čtenáře matoucí. Je nutné, aby znali druhý, metaforický význam slova, protože pokud v klasických pohádkách narazí na pastýře, jistě půjde spíše o chudého pastevce s pastýřskou holí a houfem zvířat.

⁸⁶ HOLASOVÁ, Zuzana. *Popoupo, aneb, Podivuhodná pouť pouští*, 2013, s. 142.

⁸⁷ Tamtéž, s. 160.

⁸⁸ Tamtéž, s. 160.

⁸⁹ Tamtéž, s. 161.

6 Bible jako poklad

Křesťanství bývá nazýváno „náboženstvím knihy“⁹⁰, není tudíž překvapivé, že je Bible často zmiňována i v příbězích pro děti. V knihách, v nichž jsou křesťanské myšlenky spíše skryté, Bibli nenajdeme. Naopak v knihách otevřeně křesťanských bývá často i doslovně citována nebo z ní přímo vychází celý smyšlený příběh. Nebývá nazývána metaforicky, autoři ji pojmenovávají přímo, případně použijí některé jiné více či méně ustálené pojmenování – *Boží slovo*, *kniha knih* nebo *moudrá kniha*.

V *Malém králi*⁹¹ je to kniha, ze které čerpají moudrost pro své rady dva královští rádci. V *Kristýnčině postýlce*⁹² je charakterizována jako vodítko, které Kristýnce pomůže se v různých situacích rozhodnout správně. V knize *O Kmínkovi, Lupínkovi a Rozmarýnce*⁹³ je Bible představena jako zdroj informací o Ježíši: je v ní „napsáno, co Pán Ježíš říká a dělá“⁹⁴. Maria Lehocká v *Babím létě s Mícinkou* dává Bibli do souvislosti s duchovním růstem: „[...] když svěříme Pánu Ježíši svůj život a on nám odpustí, musíme růst. Jako ty zelené stromy nebo tráva. [...] Můžeme růst čtením Božího slova – Bible. To je jako dobré papání.“⁹⁵

Jediným obrazným pojmenováním pro Bibli je *poklad* v pohádce Hany Katušťákové *O pokladu v Březové dolině*⁹⁶. Jde o „neobyčejně vzácný poklad“, vzácnější než perly, zlato nebo drahokamy, který před lety poslal Lesní král lesním zvířatům a který není nikde k nalezení. Zvířata ho nakonec najdou zakopaný pod stříbrnou borovicí a zjistí, že pokladem je „Kniha Lesního krále“, zapsaná na velkém svitku březové kůry. Její text se skládá z pěti částí, napsaných různě barevným písmem: zeleně, černě, červeně, modře a zlatě⁹⁷.

Pravý poklad v Knize nalézá ten, kdo ji pravidelně čte. Při pravidelném čtení se stává „zrcadlem, ve kterém [zvířátka] uvidí, kdy a jak se čím umazala“⁹⁸ (tj. zhřešila), a dává sílu žít tak, jak se to Lesnímu králi líbí. Jedině skrze ni lze „slyšet hlas Lesního krále“:

„[...] Uslyšíte ještě mnoho různých hlasů. Pokud však budete číst Knihu Lesního krále, bezpečně poznáte, který z nich je jeho. A Lesní král si vezme k sobě jen ty, kdo mu zůstanou

⁹⁰ ŠIDÁK, Pavel. *Úvod do studia genologie: teorie literárního žánru a žánrová krajina*, 2013, s. 163.

⁹¹ RENČ, Ivan. *Malý král*, 2017.

⁹² DOLEJŠÍ, Eva a Pavel DOLEJŠÍ. *Kristýnčina postýlka, aneb, Kniha pro celou rodinu*, 2006.

⁹³ FERSTOVÁ, Renata. *O Kmínkovi, Lupínkovi a Rozmarýnce*, 1991.

⁹⁴ Tamtéž, s. 20.

⁹⁵ LEHOCKÁ, Maria. *První den je neděle. Kniha první, Babí léto s Mícinkou*, 1996, s. 92–93.

⁹⁶ In: KATUŠŤÁKOVÁ, Hana. *Pohádky z Lesního království*, 1995.

⁹⁷ Viz kapitola 12.2 Barvy ve spojení s křesťanskou věroukou.

⁹⁸ KATUŠŤÁKOVÁ, Hana. *Pohádky z Lesního království*, s. 74; „Umazání“ či „ušpinění“ viz kapitola 10.

věrní do konce života. To jsou ti, kdo nepřestanou slyšet a poslouchat hlas svého Krále – nebeského Otce.⁹⁹

Tato charakteristika odpovídá druhému, metaforickému významu slova „poklad“, který české slovníky definují jako „něco vzácného, drahého nebo milého“¹⁰⁰. Pokladem je Bible proto, že z ní plyne čtenářům užitek – poskytuje rady, jak se chovat, aby jim bylo dobře během života na této zemi i po smrti. Jde o „něco vzácného“, jelikož „ukazuje cestu do nebe, ke Králi“.

Ačkoli biblické texty jejich autoři za poklad neoznačují, Ježíš Kristus slovem „poklad“ v některých verších mluví vlastně stejným směrem jako uvedená pohádka – mluví o pokladu v souvislosti s modlitbami, půstem a činěním dobrých skutků. Obojí má být podle něj lidským očím skryto, aby to mohlo být uloženo v nebi jako poklad, za nějž bude člověk po smrti odměněn:

A když se postíte, netvařte se utrápeně jako pokrytci; ti zanedbávají svůj vzhled, aby lidem ukazovali, že se postí; amen, pravím vám, už mají svou odměnu. Když ty se postíš, potři svou hlavu olejem a tvář svou umyj, abys neukazoval lidem, že se postíš, ale svému Otci, který zůstává skryt; a tvůj Otec, který vidí, co je skryto, ti odplatí. Neukládejte si **poklady na zemi**, kde je ničí mol a rez a kde je zloději vykopávají a kradou. Ukládejte si **poklady v nebi**, kde je neničí mol ani rez a kde je zloději nevykopávají a nekradou. Neboť kde je tvůj **poklad**, tam bude i tvé srdce.¹⁰¹

Vy však hledejte jeho království a to ostatní vám bude přidáno. Neboj se, malé stádce, neboť vašemu Otci se zalíbilo dát vám království. Prodejte, co máte, a rozdejte to. Opatřte si měšce, které se nerozpadnou, **nevyčerpatelný poklad v nebi**, kam se zloděj nedostane a kde mol neničí. Neboť kde je váš **poklad**, tam bude i vaše srdce.¹⁰²

Jelikož je Bible hmatatelný předmět, který v pohádce lesní zvířátka vykopala ze země, jako tomu bývá se zlatými poklady v klasických pohádkách, a jelikož autorka citlivě postupuje od doslovného významu slova k metaforickému, jedná se pravděpodobně o metaforu dětem dobře srozumitelnou.

⁹⁹ KATUŠŤÁKOVÁ, Hana. *Pohádky z Lesního království*, s. 77.

¹⁰⁰ PSJČ, SSJČ, SSČ i SSouČ

¹⁰¹ Mt 6,16–21 (přidané zdůraznění)

¹⁰² L 12,31–34 (přidané zdůraznění)

7 Černý pán a další pojmenování satana

Ve všech klasických pohádkách svádí dobro boj se zlem a vždy nakonec zvítězí. Je tomu tak i v křesťanských příbězích. Zatímco dobro bývá často zosobněno v Bohu Otci nebo v Ježíši Kristu, ztělesněné zlo v nich téměř nenajdeme. Zlo se nejčastěji projevuje špatným jednáním, bývá označeno metaforicky jako temnota nebo špína¹⁰³. Minimálně ve dvou příbězích však satana, zosobněné zlo, najdeme.

V pohádce Hany Katušťákové *O mrtvém moři*¹⁰⁴ tvoří špatný vládce protipól k dobrému Vládci¹⁰⁵. Jejich říše se nacházejí na opačných březích téhož moře a rozdíl mezi nimi nemůže být větší. Špatný vládce je nazýván **Zlodějem** a **Lhářem**, neviditelným vládcem země, který je původcem všech trápení místních obyvatel. „Okrádá vás o všechno, oč jen okrást jde. A lže! Slibuje vám lepší budoucnost, a přitom dělá všechno pro to, aby se vám dařilo stále hůř,“¹⁰⁶ popisuje ho cizinec z opačného břehu. Lidé v zemi Lháře jsou chudí, nemocní, unavení, skleslí, často bezdětní, za svou dřinu nikdy nejsou řádně odměněni: „Pachtíme se a dřeme a nějaká neviditelná ruka nám pak všechno ukradne.“¹⁰⁷ Jde o zvláštního vládce – nejen proto, že je neviditelný, ale také proto, že o jeho existenci obyvatelé země nevědí. Netuší, co je příčinou jejich trápení, a rezignovali na pokusy o řešení své situace.

Jednou z hlavních postav alegorického příběhu Zuzany Holasové *Strašidelné město* je **Černý pán**, tajemný vládce Hračkanie. „Také se mu říká Kníže temnoty nebo Pán hraček, ale má i jiná jména a tituly.“¹⁰⁸ Tentokrát nejde o abstraktní postavu neuchopitelného zla, ale je v knize vylíčen poměrně podrobně a konkrétně: „Měl divný skřípavý hlas. [...] Byl vysoký a hodně hubený. Na sobě měl černý řasnatý kabát a na hlavě klobouk s tak širokým okrajem, že mu [Anna] skoro neviděla do obličeje. Rozeznávala jen hladce oholenou bradu a ústa s tenkými, úzkými rty.“¹⁰⁹ Když se k člověku přiblíží, náraz se setmí, jako by slunce zašlo za

¹⁰³ Viz kapitoly 9 Světlo a tma a 10 Čistota a špína.

¹⁰⁴ In: KATUŠŤÁKOVÁ, Hana. *O skrytých pokladech*, 2000.

¹⁰⁵ Viz kapitola 2 Král.

¹⁰⁶ KATUŠŤÁKOVÁ, Hana. *O skrytých pokladech*, s. 18.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 17.

¹⁰⁸ HOLASOVÁ, Zuzana. *Strašidelné město: o světle a temnotách*, 2004, s. 31.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 8.

mrak nebo se blížila bouřka. Dává lidem „hračky“, tj. to, po čem nejvíce touží, výměnou za „světlo“, které je neviditelným a nehmatatelným kouskem lidské osobnosti.¹¹⁰

Jeho město, kterému vládne a které se v příběhu nazývá „Hračkanie“ nebo „Temná říše“, není snahou o vyobrazení pekla, lidé v něm uvěznění ještě nejsou po smrti a stále mají naději na záchranu. Jde spíše o pokus metaforicky vyjádřit, jak vypadá neviditelná satanova vláda v tomto světě – neboť podle Bible je ďábel „vládcem tohoto světa“¹¹¹ a „vládne smrti“¹¹². Lidé v zemi Černého pána jsou obelháváni, svázáni strachem a zaslepeni touhou po „hračkách“, jimž se stali otroky. Především však už nemají svá „světla“, která shromažďuje Černý pán a osvětluje jimi své tmavé město bez slunce a tepla. Člověk bez „světla“ je plně pod vlivem Černého pána, jehož konečným cílem je dosáhnout naprosté tmy.

O světle, které je součástí člověka, hovoří i Bible:

Lidský duch je světlo od Hospodina; to propátrá všechny nejvnitřnější útroby.¹¹³

Světlem tvého těla je oko. Je-li tvé oko čisté, i celé tvé tělo má světlo. Je-li však tvé oko špatné, i tvé tělo je ve tmě. Hleď tedy, ať světlo v tobě není tmou. Má-li celé tvé tělo světlo a žádná jeho část není ve tmě, bude celé tak jasné, jako když tě osvítlí světlo svou září.“¹¹⁴

Výměna „světla“ za „hračku“ je nápadně podobná krví podepsané smlouvě, uzavřené mezi člověkem a čertem v mnoha tradičních pohádkách. Čert nebývá potrestán, jen přelstěn nebo jinak přemožen. Podobně tomu je s Černým pánem, který také zůstane bez trestu. Dobrým koncem v tomto příběhu je šťastný návrat obou dětí, sourozenců Anny a Janka, domů a opětovné získání Jankova vyměněného „světla“.

Černý pán není legrační popleta ani vykonavatel spravedlnosti jako čerti v některých českých pohádkách, ale vážným nepřítelem¹¹⁵, nad kterým lze zvítězit jen s pomocí naděje, víry a lásky. Konkrétně jde o bílého psa jménem Víra, který „pomáhá přes překážky“, bílého koně jménem Naděje, který „zná cestu“, a lásku Jankovy starší sestry Anny, která se s ním odhodlaně vydá na nebezpečnou cestu za „světlem“. V závěru příběhu se čtenář nepřímo dozví, že ten, kdo Naději a Víru dětem poslal na pomoc, byl Ježíš: „Chlapeček, který ležel v jeslích, byl přece její známý z lavičky v parku, ten, co jim daroval koně a psa, když měli

¹¹⁰ Více o světle a tmě v kapitole 9.

¹¹¹ J 12,31; J 14,30; J 16,11

¹¹² Žd 2,14

¹¹³ Př 20,27

¹¹⁴ L 11,34–36

¹¹⁵ Za vážného a nebezpečného nepřítele ho označuje i Bible, např. L 12,5: „Ukážu vám, koho se máte bát. Bojte se toho, který má moc vás zabít a ještě uvrhnout do pekla. Ano, pravím vám, toho se bojte!“

s bratrem projít temnotami!“¹¹⁶ Ježíš, ač nemluvně, je spojen naopak se světlem a teplem, která odplavují i „poslední zbytky temnoty“. Je tomu tak plně v souladu s Bibli, neboť Ježíš přichází na zem jako světlo do temnoty a symbolem jeho narození je hvězda:

Lid, který chodí v temnotách, uvidí velké světlo; nad těmi, kdo sídlí v zemi šeré smrti, zazáří světlo.¹¹⁷

[Ježíš] Opustil Nazaret a usadil se v Kafarnaum při moři, v území Zabulón a Neftalím, aby se splnilo, co je řečeno ústy proroka Izajáše: „Země Zabulón a Neftalím, směrem k moři, za Jordánem, Galilea pohanů – lid bydlící v temnotách uvidí veliké světlo; světlo vzejde těm, kdo seděli v krajině stínu smrti.“¹¹⁸

„Kde je ten právě narozený král Židů? Viděli jsme na východě jeho hvězdu a přišli jsme se mu poklonit.“¹¹⁹

Víra, naděje a láska jsou v Bibli označeny za nejvyšší duchovní dary: „A tak zůstává víra, naděje, láska – ale největší z té trojice je láska.“¹²⁰ Jak bylo uvedeno již v předchozích kapitolách, zářivé světlo je vždy spojeno s Bohem a jeho královstvím. „Černý pán“ je důkazem, že polarita křesťanských metafor funguje a satan jen naopak spojován s tmou a černou barvou. Důkladněji se těmto protikladům věnuje kapitola 9 a 10.

Bible pojmenovává satana různými slovy, mnohdy záleží i na interpretaci daného textu, protože – na rozdíl od pojmenování Boha – satana až na výjimky neoznačuje velkými počátečními písmeny. Objevují se např. tato pojmenování: *lhář, otec lži, vrah, nepřítel, Zlý, svůdce, pokušitel* a nejčastěji jednoduše *d'ábel*. Často se v biblických textech píše o duchovním boji, v němž nebývá nepřítelem konkrétně satan, ale spíše *d'áblovy svody, pokušení, sobecké vášně* nebo *mocnosti a síly tohoto světa*:

A tak, bratří, svou sílu hledejte u Pána, v jeho veliké moci. Oblečte plnou Boží zbroj, abyste mohli odolat **d'ábovým svodům**. Nevedeme svůj boj proti lidským nepřátelům, ale proti **mocnostem, silám a všemu, co ovládá tento věk tmy**, proti **nadzemským duchům zla**.¹²¹

Milování, v tomto světě jste cizinci bez domovského práva. Prosím vás proto, zdržujte se **sobeckých vášní**, které vedou boj proti duši,¹²²

¹¹⁶ HOLASOVÁ, Zuzana. *Strašidelné město: o světle a temnotách*, s. 92.

¹¹⁷ Iz 9,1

¹¹⁸ Mt 4,13–16

¹¹⁹ Mt 2,2

¹²⁰ 1K 13,13

¹²¹ Ef 6,10–12 (přidané zdůraznění)

Bratří, upadne-li někdo z vás do nějakého provinění, vy, kteří jste vedeni Božím Duchem, přivádějte ho na pravou cestu v duchu mírnosti a každý si dej pozor sám na sebe, abys také nepodlehł **pokoušení**.¹²³

Tento boj probíhá v mysli každého člověka, dokonce i sám Ježíš Kristus byl ďáblem pokoušen.¹²⁴ Koneckonců i z knihy *Strašidelné město* lze vyčíst, že skutečným nepřítelem člověka není přímo Černý pán (satan), ale spíše lidská touha po „hračkách“ (lidská hříšnost). Satan nabízí a láká, rozhodnutí je však na člověku – proto v příběhu Anna Černému pánovi nepodlehne, zatímco v Jankovi zvítězí jeho chtivost a závistivost.

Tento vnitřní boj se zajímavým způsobem snaží dětem přiblížit Zuzana Holasová také v knize *Popoupo*¹²⁵, a to skrze **Stín** jedné z hlavních postav. Stín doprovází Otíka, jediného nekřesťana ze čtyř dětí, celou cestu pouští. Vypadá jako „každý jiný stín za slunečného dne“. „Jen tam, kde by měla být šedá skvrna hlavy, při pozorném pohledu [Otík] rozeznával rysy svého vlastního obličje.“¹²⁶ Stín je horší částí Otíkovy osobnosti, jeho „nejlepší přítel“, rádce, který Otíkovi lichotí, obelhává ho a svádí ke zlému. Čím více Otík Stínu naslouchá, čím více mu dává prostor, tím je Stín zřetelnější a silnější. Nakonec Otíka ovládne natolik, že už mu Otík nedokáže vzdorovat, a Stín ho stahuje do propasti zvané Velká prázdnota¹²⁷.

Metafora stínu zastupující ďábla či ďáblovu pokoušení nemá v Bibli oporu, stín je zde naopak používán spíše jako metafora pro ochranu (stín Hospodinovy ruky, stín přístřeší atd.)¹²⁸, jen výjimečně je dán do souvislosti se smrtí (stín smrti)¹²⁹. Avšak „[p]odle názoru přírodních národů je stín druhým já nebo dokonce vlastní duší člověka.“¹³⁰ Zuzana Holasová touto metaforou duchovní boj konkretizuje, což může přispět k dětskému porozumění této abstraktní problematice. Na rozdíl od Černého pána Stín lépe ukazuje, že zlo není jen externí temná postava, ale je i součástí nás samých.

¹²² 1Pt 2,11 (přidané zdůraznění)

¹²³ Ga 6,1 (přidané zdůraznění)

¹²⁴ Mt 4,1–11; Mk 1,12–13; L 4,1–13

¹²⁵ HOLASOVÁ, Zuzana. *Popoupo, aneb, Podivuhodná pouť pouští*, 2013.

¹²⁶ Tamtéž, s. 34.

¹²⁷ „Velká prázdnota“ jako označení pro peklo / věčné zatracení viz kapitola 8.

¹²⁸ Např. Iz 49,2; Gn 19,8; Ž 91,1

¹²⁹ Mt 4,16; L 1,79

¹³⁰ Heslo „Stín“. In: LURKER, Manfred. *Slovník biblických obrazů a symbolů*, 1999, s. 248.

8 Velká prázdnota a jiné metafory pro peklo

Slovo „peklo“ ve významu „místo věčných trestů po smrti“¹³¹ má v naší společnosti různé konotace a je obestřeno mnoha mýty. Významný podíl na tom zřejmě mají literární i filmové pohádky, které udržují představu pekla coby místa plného ohně s kotly pro zlé lidi a s rohatými čerty.

V Bibli jsou kromě slova „peklo“ užity například i tyto výrazy: *záhuba*; *věčná záhuba*; (blíže nespecifikovaný) *trest*; *trest věčného ohně*; *trest v den soudu*; *pekelný trest*; *neuhasitelný oheň*; *ohnivé peklo*; *jezero, kde hoří oheň a síra*; *hořící jezero*; *ohnivá pec* nebo *temnota, kde bude pláč a skřípění zubů*; *říše ticha*; *věčná muka*; *věčný oheň*. Ačkoli je peklo termín spojený s křesťanstvím a v Bibli se o něm píše, čeští autoři křesťanských příběhů pro děti se mu vyhýbají. Zaměřují se mnohem více na Boha a jeho království než na posmrtný trest, volí spíše pozitivní motivaci k dobrým skutkům, nesnaží se dělem nebo peklem děti strašit. Slovo „peklo“ je v těchto knihách naprostou výjimkou. Pokud autoři ve svém vyprávění peklo vůbec nějak tematizují, vyhýbají se všem stereotypům a zažitým lidovým představám, a dokonce i Bibli popisovanému ohni.

8.1 Velká prázdnota

Nejdůkladněji se peklu věnuje Zuzana Holasová. V *Popoupi* jde o *propast* nebo také *trhlinu* s názvem *Velká prázdnota*. Jde o největší a nebezpečnější překážku těsně před cílem velkého putování čtyř dětí. Nelze ji obejít, neboť „vede napříč lidskými srdci“ a dříve nebo později s ní bude konfrontován každý. Před Velkou prázdnotou se rozprostírá Pustá pláň, kterou je nutné projít. Na tomto úseku cesty běží děti závod, který podstupují „každý sám se sebou, neboť prodlévat v blízkosti Velké prázdnoty je zpočátku příjemné a spěch se zdá zbytečný“¹³². Jak snadno člověk přejde Pustou pláň a zda z ní najde cestu ven, záleží na jeho víře a čistotě svědomí.

„Velká prázdnota je nebezpečné místo a s poutníky provádí podivné věci. Stává se, že v její blízkosti zatrpknou a nedokážou myslet na nic jiného než na sebe. Čím déle zůstanou v jejím dosahu, čím déle se zdrží, tím větší v sobě naleznou zalíbení a jejich sebevědomí a jejich ctížádosti, jejich zloba a uražená ješitnost, jejich zraněné city a nenaplněné touhy, dokonce

¹³¹ První význam lexému „peklo“ ve všech českých základních slovníkových příručkách; citováno podle SSČ a SSouČ.

¹³² HOLASOVÁ, Zuzana. *Popoupi, aneb, Podivuhodná pouť pouští*, 2013, s. 122.

i bolest a skutečná trápení se naplní měrou vrchovatou. Budou jako nádoby po okraj plné těžkého jedovatého olova. A stane se smutná věc – ztěžknou tak, že je most neunese. Když se ho pokusí přejít, proboří se pod nimi a nešťastné poutníky pohltí Velká prázdnota.¹³³

„Poutníkům nehrozí jen to, že se pod nimi proboří most. Je tu ještě jiné nebezpečí – jejich nejskrytější myšlenky a skutky. Běda, byly-li zlé. Nic nepomůže, že na ně dávno zapomněli, že je dokonce sami sobě nikdy nepřiznali. Velká prázdnota z takových myšlenek a skutků učiní balvany, které poutníci nedokážou unést. A balvany jim zahradí cestu. Pustá pláň je rozlehlá a mnozí na ní zbloudí, aniž by most našli.“¹³⁴

Tento popis účinků Velké prázdnoty Holasová konkretizuje na jednotlivých dětech – každé z nich má při překonávání Pusté pláně jiné potíže. Otík se dostane k mostu v podstatě bez vlastního přičinění, díky Stínu¹³⁵, který má v úmyslu ho stáhnout do propasti. V poslední chvíli ho zachrání Pastýř (tj. Ježíš)¹³⁶, na kterého si vzpomene. Tomáš by si přál spatřit Velkou prázdnotu a svou zvědavost dokáže přemoci jen díky cílené soustředěnosti „na krásné končiny za zlatavou mlhou“. Michal se nedostane z bludného kruhu, dokud sám sobě nepřizná pravý motiv svého špatného činu, tj. dokud ho nepřestane zlehčovat a omlouvat. Jediná Alžbětka Pustou pláň přeběhne bez potíží, s myslí zaměřenou na Pastýře a rodinu, kterou má ráda. Klíčem k úspěchu, tj. k překonání Pusté pláně a nalezení mostu, je tedy vinou nezatížené svědomí (případně přiznání těchto vin) a jasné zaměření na cíl.

V Bibli přirovnává život k běhu a závodu např. apoštol Pavel ve svých epištolách, explicitně v prvním listu do Korintu:

Nevíte snad, že ti, kteří běží na závodní dráze, běží sice všichni, ale jen jeden dostane cenu? Běžte tak, abyste ji získali! Každý závodník se podrobuje všestranné kázní. Oni to podstupují pro pomíjitelný věnec, my však pro věnec nepomíjitelný.¹³⁷

Cílem a odměnou, na kterou se mají „závodníci“ či „poutníci“ zaměřit, je podle tohoto textu „věnec nepomíjitelný“, tj. získání věčného života a vstup do Božího království¹³⁸. V *Popoupu* je cílem Pastýř a krajina za zlatavou mlhou. Most, vedoucí k Pastýřovu prameni, je jedinou možnou záchranou před Velkou prázdnotou. „Most zbudoval Pastýř, aby umožnil cestu do končin kolem své studny, a každému, kdo tam putuje, každému, kdo tato místa hledá,

¹³³ HOLASOVÁ, Zuzana. *Popoupu, aneb, Podivuhodná pouť pouští*, s. 121.

¹³⁴ Tamtéž, s. 124.

¹³⁵ Stín viz kapitola 7 Černý pán a další pojmenování satana.

¹³⁶ Pastýř viz kapitola 5 Pastýř.

¹³⁷ 1K 9,24–25

¹³⁸ Metafory věnující se věčnému životu a Božímu království viz kapitola 3 Království.

pomůže, bude-li poutník o jeho pomoc stát.“¹³⁹ Tento princip je později ukázán na postavě Otíka, k jehož záchraně před pádem do propasti stačí jediná myšlenka na Pastýře. Most zde odkazuje ke Kristově spásitelné oběti na kříži a na postavě Otíka je ukázáno, že Kristus může člověka před peklem zachránit i na sklonku života, doslova v poslední chvíli – tak jak to slíbil jednomu ze zločinců, se kterými byl ukřižován¹⁴⁰. Pastýřova pomoc je zaručena pro každého, kdo o ni požádá, kdo sám podnikne aktivní kroky. Stejně poselství najdeme i v Bibli: „Proste, a bude vám dáno; hledejte, a naleznete; tlučte, a bude vám otevřeno.“¹⁴¹ V Bibli najdeme i verše, které jednoznačně kladou do souvislosti víru a čisté („dobré“) svědomí:

Cílem našeho vyučování je láska z čistého srdce, **z dobrého svědomí a z upřímné víry**. Od toho se někteří odchýlili a dali se na prázdné řeči.¹⁴²

To ti kladu na srdce, synu Timoteji, ve shodě s prorockými slovy, která byla o tobě pronesena, abys jimi povzbuzen bojoval dobrý boj a **zachoval si víru i dobré svědomí**, jímž někteří lidé pohrdli, a tak ztroskotali ve víře.¹⁴³

Slovní spojení „Velká prázdnota“ je označení pro peklo nové, zřejmě čistě autorské. Vyhází z představy pekla jakožto naprostého a věčného odloučení od Boha. Této představě odpovídá např. verš z 2. Tesalonickým: „Jejich trestem bude věčná záhuba ,daleko od Pána a slávy jeho moci‘, až v onen den přijde, aby byl oslaven svým lidem a veleben těmi, kdo uvěřili“¹⁴⁴. Slovo „prázdnota“ znamená „volný prostor“ nebo přeneseně „stav, vlastnost toho, co nemá vnitřní hodnotu, obsah“.¹⁴⁵ Holasová v *Popoupu* chápe prázdnotu (a tím i peklo) jako „místo bez lásky a bez naděje“. Je to prázdnota, „která má trvat a trvat, bez vyhlídky na lepší časy“. Ještě detailněji ji popisuje, když Pastýř plní Tomášovi přání a on smí nahlédnout do propasti:

To, co spatřil, byla právě jen prázdnota. Nemělo to rozměr, nemělo to barvu, nemělo to tvar. Nebylo to světlo a nebyla to tma. Tomáš najednou nevěděl, co je nahoře a co dole, co je vpravo a co vlevo. Nemohl dýchat a hlava se mu nesnesitelně točila. Připadal si jako někdo, koho zavalila sněhová lavina, jenomže i v lavině zůstává člověku naděje, že ho najdou jiní lidé

¹³⁹ HOLASOVÁ, Zuzana. *Popoupo, aneb, Podivuhodná pouť pouští*, s. 122.

¹⁴⁰ Ježíš slíbil vstup do ráje tomu zločinci, který přiznal svou vinu a uznal Ježíše za nevinného, viz L 23,39–43.

¹⁴¹ Mt 7,7 a L 11,9

¹⁴² 1Tm 1,5–6 (přidané zdůraznění)

¹⁴³ 1Tm 1,18–19 (přidané zdůraznění)

¹⁴⁴ 2Te 1,9–10

¹⁴⁵ Citováno podle SSouČ. Ostatní slovníky definují „prázdnotu“ obdobně.

nebo že se sám prodere na svobodu. Velká prázdnota vysávala naději, jako vývěva vysává vzduch. Tomáš se chtěl odvrátit, chtěl vykřiknout, ale nešlo to.¹⁴⁶

Slova „prázdnota“ a „prázdný“ mají i v Bibli většinou negativní konotaci: „prázdna slova“ či „prázdné řeči“ jsou bezbožné a svádějící na scestí¹⁴⁷, mluví se zde také např. o „prázdné slávě“¹⁴⁸, „prázdné chloubě“¹⁴⁹, „prázdném filozofování“¹⁵⁰ nebo o „prázdnotě způsobu života“¹⁵¹. Slovo „prázdný“ v těchto spojeních lze nahradit konkrétnějším adjektivem „bohaprázdný“, které je v 1. listu Timoteovi užito v souvislosti s lidmi „zlými, neposlušnými, bezbožnými, hříšnými, světskými“ apod.¹⁵² Právě ty čeká „věčná záhuba“. Dá se tedy říci, že souvislost mezi prázdnotou – něčím „(boha)prázdným“ – a peklem je biblická. Adjektivum „velký“ použité ve spojení s prázdnotou je nejspíše snahou naznačit, že se jedná o závažný problém, který nelze bagatelizovat.

Metafora zemské trhliny či propasti pro peklo (v kontrastu s Bohem a jeho nebeským královstvím) je plně v souladu s orientačními metaforami DOBRÝ JE NAHOŘE, ŠPATNÝ JE DOLE; ZDRAVÍ A ŽIVOT JSOU NAHOŘE, NEMOC A SMRT JSOU DOLE nebo MORÁLNOST JE NAHOŘE, AMORÁLNOST JE DOLE, jak je popisují G. Lakoff a M. Johnson¹⁵³ a také s tradičním zobrazováním pekla někde dole, pod zemským povrchem – jako opak nebe a Božího království, které se nachází nahoře v nebi.

8.2 Jiné metafor pro peklo

Velmi podobný obraz pekla najdeme v *Kristýnčině postýlce* Evy a Pavla Dolejších. Podle této knihy čeká na ty, kdo si zvolí širokou, svévolnou cestu¹⁵⁴, **černá rokle**, kam nedosáhne ani jas slunce. Jde o nicotu, o „[m]ísto prázdnoty, nenaplněné touhy a smutku ze špatné volby v ÚDOLÍ ROZHODNUTÍ. Místo, z něhož není návratu.“¹⁵⁵ Opět tedy jde o jakousi věčnou prázdnotu. Prezentována je zde jako cíl špatně zvolené životní cesty.

¹⁴⁶ HOLASOVÁ, Zuzana. *Popoupo, aneb, Podivuhodná pouť pouští*, s. 163.

¹⁴⁷ Mt 6,7; 1Tm 1,6; Tt 1,10; 2Pt 2,18 atd.

¹⁴⁸ Ga 5,26

¹⁴⁹ 2K 9,3

¹⁵⁰ Ko 2,8

¹⁵¹ 1Pt 1,18

¹⁵² 1Tm 1,9–10

¹⁵³ LAKOFF, George a Mark JOHNSON. *Metafor, kterými žijeme*, 2014, s. 26–32.

¹⁵⁴ Široká cesta viz kapitola 11.

¹⁵⁵ DOLEJŠÍ, Eva a Pavel DOLEJŠÍ. *Kristýnčina postýlka, aneb, Kniha pro celou rodinu*, 2006, s. 139.

Zuzana Holasová peklo tematizuje i v knize *Strašidelné město*, ve které se hlavní hrdinové Anna a Janek dostávají do říše Černého pána, jemuž podléhají ti, kdo za „hračky“ vyměnili své „světlo“.¹⁵⁶ Jeho Temná říše neboli Hračkánie je, zdá se, předstupněm pekla. Lidé v ní podléhají jeho moci, ale stále mají naději na záchranu. Teprve když ztratí i svou poslední „hračku“, musejí odejít na *Nejtemnější místa* a propadnou Černému pánu navždy.

„Nejtemnější místa jsou prý strašlivá. Člověk je tam opuštěný, sám a ve tmě. Prý tam nedokáže myslet na nic jiného než na hračky. Je jimi úplně posedlý. Představuje si je, touží po nich a čím víc je chce, tím rychleji bledne jeho světlo. Nakonec úplně zhasne, a jak se tohle někomu stane, říše Černého pána se zase o kousek zvětší.“¹⁵⁷

Klíčovým slovem je v tomto příběhu slovo „hračka“. Z textu vyplývá, že „hračkou“ je cokoli, za co jsou lidé ochotni vzdát se svého „světla“, tj. v důsledku svého (věčného) života. V Hračkánii žijí už jen jakoby stíny lidí – těch, kteří kdysi dávno dostali, co chtěli, ale nyní jsou už jen otroky svých starých, rozbitých či zkažených hraček a Černého pána. Pokud se na „hračky“ podíváme optikou Bible, lze konstatovat, že „hračka“ je modla, je porušením prvního z Desatera přikázání, a je tudíž hříchem:

„Já jsem Hospodin, tvůj Bůh; já jsem tě vyvedl z egyptské země, z domu otroctví. Nebudeš mít jiného boha mimo mne. Nezbrazíš si Boha zpodoběním něčeho, co je nahoře na nebi, dole na zemi nebo ve vodách pod zemí. Nebudeš se ničemu takovému klanět ani tomu sloužit. Já jsem Hospodin, tvůj Bůh, Bůh žárlivě milující. [...]“¹⁵⁸

Ve *Strašidelném městě* má tedy peklo konkrétního vládce, rozrůstá se, je spojeno s tmou a samotou a především s hříchem. Hřích (hračka) je v příběhu ukázán jako něco z počátku lákavého, pro co se člověk sám rozhodne, čemu však posléze začne otročit a co ho dovede do pekla. Od něj může člověka zachránit Ježíš, víra, naděje a láska.¹⁵⁹

Všechny uvedené metafory peklo nezobrazují jako místo fyzického utrpení. Trest spočívá spíše v psychickém či duševním trápení – jde o prázdné místo někde hluboko dole plné beznaděje, tmy a nekončící samoty. Jelikož každé dítě tmu a samotu z vlastní zkušenosti dobře zná a většinou je příliš nevyhledává, domnívám se, že na něj tato metafora může zapůsobit – a to možná i silněji než např. typické pohádkové peklo plné ohně a čertů. Zvláště pak v českém prostředí, kde je peklo často zesměšňováno, a tím bagatelizováno. Velmi však

¹⁵⁶ Výměna „světla“ za „hračku“ viz také kapitola 7 Černý pán a další pojmenování satana.

¹⁵⁷ HOLASOVÁ, Zuzana. *Strašidelné město: o světle a temnotách*, 2004, s. 56.

¹⁵⁸ Ex 20,2–5

¹⁵⁹ Viz také kapitola 7 Černý pán a další pojmenování satana.

záleží na rodičovské výchově (např. na tom, zda jsou děti čerty strašeny) a na vnímání a stáří konkrétního dítěte.

9 Světlo a tma

Se základním pohádkovým bojem dobra a zla v křesťanských knihách pro děti úzce souvisí boj světla a tmy. Zjednodušeně řečeno, světlo a tma jsou zde metaforickým vyjádřením Boha (nebe) a ďábla (pekla). V některých příbězích je tato souvislost explicitní, v některých je skrytá v alegorii.

Světlo je často spojeno s osobou Ježíše Krista. V pohádce *Pasáček Asaf* Ivana Renče je Ježíš, právě narozené nemluvně, dítětem, které „učinilo z noci den. Den, který nikdy neskončí.“¹⁶⁰ Ne nadarmo jeho narození symbolizuje zářivá hvězda. I ve *Strašidelném městě* Zuzany Holasové je malý Ježíš popisován jako postava obklopená teplým a jasným světlem, které zahání temnotu.¹⁶¹ V *Popoupu* téže autorky Pastýř (Ježíš) obývá místo za zlatavou mlhou a vychází z něj světlo, které prozařuje celou krajinu.¹⁶² V alegorickém příběhu *O zemi, kde vyšlo slunce*¹⁶³ je Ježíš poutníkem, který do tmavé, smutné země bez slunečního svitu přináší světlo a radost.

Světlo je spojováno s teplem, dnem, pravdou, moudrostí, spokojeností, také s přátelstvím, vřelostí, radostí i štědrostí. Z barev převládá bílá a všechny ostatní barvy jsou jasné a zářivé. Tma či temnota je naopak spojena se zimou nebo chladnem, nocí, svévolí, lží, nespokojeností, prázdnotou, sobeckostí a smutkem, tmavá místa jsou nebarevná, nejčastěji černá nebo šedivá, případně jsou barvy bledé či tlumené. Ve *Strašidelném městě* je naprostá tma cílem Černého pána (satana) a peklo je označeno za „Nejtemnější místa“.¹⁶⁴

Z příběhů většinou vyplývá, že nezáleží na okolnostech, ale že jde o volbu: člověk si sám může zvolit světlo, nebo tmu. Světlo a tma totiž nejsou jen externími jevy, ale bývají součástí osobnosti člověka. Jak již bylo zmíněno v předchozích kapitolách, vnitřní světlo v člověku je jedním z hlavních témat *Strašidelného města*. Ztráta (vzdání se) vlastního světla s sebou přináší např. lakotu, pýchu, lhaní, noční můry, neschopnost plakat a smát se. V konečném důsledku znamená ztrátu věčného života a odchod na Nejtemnější místa. Také

¹⁶⁰ RENČ, Ivan. *Pasáček Asaf: pohádka z kopců nad Betlémem*, 2006, s. 24.

¹⁶¹ HOLASOVÁ, Zuzana. *Strašidelné město: o světle a temnotách*, 2004, s. 33 a 93.

¹⁶² HOLASOVÁ, Zuzana. *Popoupo, aneb, Podivuhodná pouť pouští*, 2013, s. 160. Podrobněji k Pastýři viz kapitola 5.

¹⁶³ MUROŇOVÁ, Eva. *O zemi, kde vyšlo slunce*, 2012.

¹⁶⁴ Podrobněji viz kapitoly 7 Černý pán a další pojmenování satana a 8 Velká prázdnota a další metafory pro peklo.

v příběhu *O zemi, kde vyšlo slunce* nevyjde skutečné slunce, ale světlo se objeví v lidských srdcích, což změní celou, dosud temnou zemi. Světlo přinese poutník:

„Jeho vyprávění bylo tak zajímavé, že lidé, místo aby seděli zavření doma, sedávali kolem něj, společně poslouchali jeho příběhy a představovali si život na slunci. Bylo jim dobře a po každém vyprávění si odnesli kousek světla ve svém srdci.“¹⁶⁵

Naslouchání poutníkovu vyprávění připomíná zástupy, které naslouchaly Ježíšovým kázáním a podobenstvím. V tzv. kázání na hoře, zapsaném v *Evangeliiu podle Matouše*, Ježíš svým učedníkům říká „Vy jste světlo světa. [...] Tak ať svítí vaše světlo před lidmi, aby viděli vaše dobré skutky a vzdali slávu vašemu Otci v nebesích“¹⁶⁶ a apoštol Pavel píše v Prvním listu Tesalonickým „[v]y všichni jste synové světla a synové dne“¹⁶⁷. I Bible tedy spojuje světlo s konkrétním člověkem a jeho osobností.

I jako celek je metafora světla a tmy biblická. Podle první kapitoly knihy *Genesis* bylo světlo první, co Bůh na zemi stvořil a co označil za „dobré“.¹⁶⁸ Spojení světla s Bohem a se životem prostupuje celým Starým zákonem, prorok Izajáš a knihy Nového zákona kladou světlo do souvislosti především s Ježíšem Kristem, který sám o sobě říká: „Já jsem světlo světa; kdo mě následuje, nebude chodit ve tmě, ale bude mít světlo života.“¹⁶⁹

Podle Bible je Bůh (Boží Trojice) vládcem nad světlem i tmou a on sám je světlo: „Bůh je světlo a není v něm nejmenší tmy.“¹⁷⁰ Tma je naopak spojena se smrtí a s d'áblem: Ježíš posílá apoštola Pavla, aby otevřel oči pohanů „a oni se obrátili od tmy ke světlu, od moci satanovy k Bohu...“¹⁷¹. Pro zkažené, hříšné „lživé učitele“ je „připravena nejčernější tma“.¹⁷² Tma je tedy trestem, světlo odměnou a záchranou.

Symboliku světla a tmy samozřejmě nevyužívá jen křesťanství, ale je společná mnoha kulturám a náboženstvím. Světlo je totiž

všudypřítomný jev, který je nám svým působením důvěrně známý, ve své podstatě však do značné míry nepostižitelný. Proto oblíbený symbol nehmotnosti, ducha, Boha, ale také života a štěstí. [...] S. bývá často vymezeno vůči temnotě, která pak bývá většinou symbolem

¹⁶⁵ MUROŇOVÁ, Eva. *O zemi, kde vyšlo slunce*, 2012, s. [16].

¹⁶⁶ Mt 5,14

¹⁶⁷ 1Te 5,5

¹⁶⁸ Gn 1,1–5

¹⁶⁹ J 8,12

¹⁷⁰ 1J 1,5

¹⁷¹ Sk 26,18

¹⁷² 2Pt 2,17

nevědění a duchovního zatmění, morálně nedostatečně vyvinutých nebo méněcenných oblastí a stavů duše, smrti, neštěstí nebo „tajemství“.¹⁷³

Metaforický (symbolický) význam světla a tmy je částečně lexikalizovaný. U slova „tma“ uvádí např. SSJČ jako čtvrtý význam s knižním příznakem „nevědomost, nevzdělanost, zaostalost, temno, temnota; stav hrůzy, bídy, chmur, smutku, duševního utrpení ap.“. Světlo je ve slovnících metaforicky spojováno pouze s rozumem a poznáním: jeho čtvrtý význam v SSJČ zní „jasné poznání; objasnění, vysvětlení“. Světlo a tma a slova od nich odvozená jsou také součástí mnoha frazémů i lexikalizovaných a běžně užívaných metafor, např. „světlá stránka“ čehokoli je vždy ta pozitivní, zatímco „temná stránka“ označuje negativní část jevu. Kontrast světla a tmy je metaforicky účinný, všeobecně srozumitelný a poměrně jednoznačný.

¹⁷³ Heslo „Světlo“. In: BECKER, Udo. *Slovník symbolů*, 2002, s. 285.

10 Čistota a špína

Metafora čistoty a špíny je poměrně jednoduchá a jednoznačná: špinavý je ten, kdo udělal něco špatného, tj. zhřešil, čistý je ten, kdo byl viny zbaven. Špína nebývá popsána nijak konkrétně, někdy jde o bahno, jindy o popel, většinou však o nedefinovanou černotu, která se objeví na těle poté, co se literární hrdina dopustí něčeho zlého – je neposlušný, pyšný, hádá se, lže, případně se dopustí krádeže. Někdy je špína spojena dokonce i s nepříjemným zápachem. Specifikem této metaforické špíny je to, že nejde jednoduše umýt. Prvním krokem, který je nutné k očištění učinit, je uvědomění si vlastní viny, její přiznání a upřímná lítost.

Tím, kdo je jako jediný schopen špínu umýt, je Ježíš skrze svoji oběť. Toto východisko z problematické situace je literárně zpracováno různým způsobem. Kmínkovi, Lupínkovi a Rozmarýnce¹⁷⁴ kvůli „zlobení“ zčerná celý jejich bílý domeček i oni sami a černotu se jim podaří umýt až poté, co v modlitbě poprosí Ježíše o pomoc. Veverka Zlatička¹⁷⁵ je příliš pyšná na svůj zlatý kožíšek, spadne do popela a nezbaví se ho, dokud si svoji pýchu neuvědomí a nepoprosí „Lesního krále“ i ostatní zvířátka o odpuštění. Kristýnku¹⁷⁶ po krádeži zbaví bláta na rukou jediné „rudé rozpouštědlo“, „které však účinkuje pouze tehdy, pokud před jeho použitím dojde k hluboké nepředstírané lítosti nad spáchanou špatností“.¹⁷⁷ Liliánkům za každou špatnost zčernají ruce a černoty se nezbaví, dokud nejsou potrestáni. Syn nebeského krále se tedy rozhodne stát jedním z Liliánků a vezme na sebe černotu každého Liliánka, který o to požádá. Zaplatí za to svým životem, ale Liliánci díky němu mohou vstoupit do zlatého královského města v nebi, nad jehož bránou visí nápis „Špinavým vstup zakázán“. Karolínka¹⁷⁸ má jedno velké vánoční přání, od babičky však ví, že Pán Bůh vyslýchá modlitby jen těch lidí, kteří mají „čisté srdce“. Karolínku tíží velická lež a nenajde pokoj, dokud svou vinu rodičům nepřizná... Čistota je tedy žádoucím cílem. Spojována je s bílou, případně zlatou barvou (zlaté namísto černého srdce).¹⁷⁹

Metafora špíny a čistoty vychází z biblických textů, najdeme ji ve Starém i Novém zákoně. Častěji než slova „špína, špinavý“ Bible používá slova „nečistota, nečistý“. Nečistý člověk zhřešil a to ho (navěky) odlučuje od Boha:

¹⁷⁴ FERSTOVÁ, Renata. *O Kmínkovi, Lupínkovi a Rozmarýnce*, 1991.

¹⁷⁵ KATUŠŤÁKOVÁ, Hana. „O veverce Zlatičce“ In: H. K.: *Pohádky z Lesního království*, 1995.

¹⁷⁶ DOLEJŠÍ, Eva a Pavel DOLEJŠÍ. *Kristýnčina postýlka, aneb, Kniha pro celou rodinu*, 2006.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 110.

¹⁷⁸ PINKNEROVÁ, Hana. *Vánoční přání*, 2013.

¹⁷⁹ Symbolika barev viz kapitola 12.

Jednal jsem s nimi podle jejich **nečistoty** a nevěrnosti. Skryl jsem před nimi svou tvář.¹⁸⁰

Nuže, jděte si, tady odpočinutí nedojdete. Pro svou **nečistotu** budete zahubeni strašnou záhubou.¹⁸¹

Čistota je přímo spojena s Bohem, nečistota je hřích, který vede do ztracení. Démoni jsou v Bibli často nazýváni „nečistí duchové“¹⁸². Člověk sám by se měl očišťovat (hříchy vyznávat, napravovat a snažit se je dále nepáchat), zároveň sám sebe očistit nemůže, to dokáže jedině Bůh (Ježíš). Ve Starém zákoně se praktikovaly různé očistné obřady, v Novém zákoně (a v křesťanských církvích dodnes) je symbolem očištění křest vodou.

Zbav mě hříchu, očisť yzopem a budu **čistý**, umyj mě, budu bělejší nad sníh.¹⁸³

Blaze těm, kdo mají **čisté srdce**, neboť oni uzří Boha.¹⁸⁴

Každý, kdo má tuto naději v něho, usiluje být **čistý**, tak jako **on je čistý**.¹⁸⁵

...přistupujme před Boha s opravdovým srdcem a v plné jistotě víry, **se srdcem očištěným** od zlého svědomí a **s tělem obmytým čistou vodou**.¹⁸⁶

To je předobraz křtu, který nyní zachraňuje vás. Nejde v něm zajisté o **odstranění tělesné špíny**, nýbrž o dobré svědomí, k němuž se před Bohem zavazujeme – na základě vzkříšení Ježíše Krista,¹⁸⁷

Být čistý a mít „čisté srdce“ znamená, zjednodušeně řečeno, mít „čisté svědomí“. Všechny sledované české slovníkové příručky¹⁸⁸ uvádějí shodně u slova „čistota“ jako jeho třetí význam „mravní, duševní neporušenost; bezúhonnost, nevinnost“. Podobně tomu je u slova „špína“: jejím třetím významem je podle slovníků „něco nečestného, hanebného, vůbec mravně nízkého; špinavost“¹⁸⁹. Jde tedy o metafory lexikalizované, v každodenní komunikaci běžně užívané. Projevují se např. v těchto slovních spojeních: čisté svědomí, čistá hra, čistý úmysl, čistý štít, čistá láska, špinavý obchod, špinavý zisk, špinavá hra atd.

¹⁸⁰ Ez 39,24 (přidané zdůraznění)

¹⁸¹ Mi 2,10 (přidané zdůraznění)

¹⁸² Např. Mt 12,43; Mk 1,26; Mk 3,11; L 6,18; Sk 8,7; Sk 5,16.

¹⁸³ Ž 51,9 (přidané zdůraznění)

¹⁸⁴ Mt 5,8 (přidané zdůraznění)

¹⁸⁵ 1J 3,3 (přidané zdůraznění)

¹⁸⁶ Žd 10,22 (přidané zdůraznění)

¹⁸⁷ 1Pt 3,21 (přidané zdůraznění)

¹⁸⁸ PSJČ, SSJČ, SSČ i SSouČ

¹⁸⁹ Obojí citováno podle SSJČ.

Metafora špíny a čistoty konkretizuje poněkud abstraktní biblický termín „hřích“ a na základě srozumitelné, lexikalizované metaforu tak jeho význam přibližuje dětskému vnímání.

11 Široká a úzká cesta

Cesta je podle *Slovníku symbolů* prastarým symbolem lidského života a jednotlivá náboženství jsou vnímána jako cesty, vedoucí k náboženskému cíli.¹⁹⁰ Ve Starém zákoně lze najít trojí význam cesty: „Jednak je to Boží plán se světem, zakotvený v Hospodinově úradku. (...) Za druhé má cesta ve Starém zákonu smysl cesty životní. (...) Konečně ‚cesta‘ znamená způsob, jak člověk vede svůj život; zda se přitom řídí Božími přikázáními.“¹⁹¹ Ve Starém zákoně znamená jít „Boží cestou“ dodržovat zákon:

Dbej na to, co ti svěřil Hospodin, tvůj Bůh: Chod' po jeho cestách a dodržuj jeho nařízení a přikázání, jeho práva a svědectví, jak jsou zapsána v zákoně Mojžíšově, a tak budeš mít úspěch ve všem, co budeš konat, ať se obrátíš kamkoli.¹⁹²

Boží cesta je cesta „spravedlivých, ale cesta svévolníků vede do záhuby“¹⁹³. V Novém zákoně je jedinou cestou k Bohu a k věčnému životu Ježíš Kristus, který sám o sobě říká: „Já jsem ta cesta, pravda i život. Nikdo nepřichází k Otci než skrze mne.“¹⁹⁴ Každý člověk se může svobodně rozhodnout, kterou životní cestou se vydá – zda tou, kterou nabízí Ježíš, nebo svou vlastní. Obě cesty Ježíš metaforicky popsal v tzv. kázání na hoře:

Vejděte těsnou branou; **prostorná je brána a široká cesta, která vede do záhuby**; a mnoho je těch, kdo tudy vcházejí. **Těsná je brána a úzká cesta, která vede k životu**, a málokdo ji nalézá.¹⁹⁵

Těmito dvěma biblickými verši je inspirována metafora široké a úzké cesty v knihách pro děti. I v nich je zdůrazňována možnost si jednu z nich zvolit. Široká cesta je pohodlná, zprvu lákavá, literární hrdinové jsou však od ní zrazováni. Jedině úzkou, nepohodlnou cestou dojdou k vysněnému cíli. Až po namáhavém výkonu následuje odměna. Nejvíce tuto metaforu využili Hana Katušťáková a Eva a Pavel Dolejší.

V pohádce *O jezeru živé vody*¹⁹⁶ se domácí, neustále k boudě přivázaný pes Bojar touží stát svobodným „lesním zvířátkem“. Jelen psovi poradí a dá mu podrobné instrukce, aby v lese nezabloudil:

¹⁹⁰ Heslo „Cesta“. In: BECKER, Udo. *Slovník symbolů*, 2002, s. 39.

¹⁹¹ Heslo „Cesta“. In: LURKER, Manfred. *Slovník biblických obrazů a symbolů*, 1999., s. 38–39.

¹⁹² 1Kr 2,3

¹⁹³ Ž 1,6

¹⁹⁴ J 14,6

¹⁹⁵ Mt 7,13–14 (přidané zdůraznění)

Tam naraziš na cestu. [...] Přivede tě na rozcestí. Doleva povede krásná široká cesta, pokrytá měkkým zeleným mechem a vroubená malinovým houštím. Touto cestou se nedávej. Nepřivedla by tě k cíli, po kterém toužíš. Běž cestou, která vede doprava. Není sice moc vábná, přivede tě však k Jezeru živé vody [...].“¹⁹⁷

Pes Bojar si vyzkouší obě cesty. Široká cesta se neustále rozšiřuje, až nakonec přestanou být její okraje rozeznatelné a Bojar se ocitne „uprostřed hlubokého lesa, kde odnikud a nikam nevedla žádná cesta“¹⁹⁸. Úzká cesta je sice trnitá a pokrytá ostrými kameny, avšak na jejím konci Bojar skutečně dostává příležitost stát se lesním zvířetem a žít v lese, kterému vládne laskavý Lesní král (Bůh)¹⁹⁹. Na konci široké cesty sice není explicitně popsána žádná Bibli odpovídající „záhuba“, nicméně implicitně ji tam najít lze: domácí zvíře zvyklé na lidskou péči uprostřed lesa zajistě dlouho nepřežije.

Uvedený text odpovídá Bibli i v detailnějším pohledu. Široká cesta vede doleva, zatímco úzká doprava. Podle Bible Ježíš po svém nanebevstoupení usedl po pravici Boží²⁰⁰ a po jeho pravici budou shromážděni i ti, které s sebou po skončení světa vezme do nebe²⁰¹.

Nejdůkladněji se metafoře široké a úzké cesty věnují Dolejší v *Kristýnčině postýlce*. Kristýnka si nejprve vyzkouší projít širokou bránou, kterou spěchá dav lidí, a zjistí, že způsob jejich života jí vůbec neláká. Kvůli obrovskému davu lidí proudícímu stejným směrem nelze vyjít z města stejnou cestou, a tak se Kristýnka vydá uzounkou, zanedbanou, téměř nepoužívanou cestičkou, na jejímž konci ji čeká úzká brána – štěrbina připomínající ucho jehly. I zde autoři čerpají z biblických evangelií, kde jsou zaznamenána Ježíšova slova „Snáze projde velbloud uchem jehly, než aby bohatý vešel do Božího království“²⁰².

V poslední kapitole knihy je Kristýnka, již o poznání moudřejší a zkušenější než na začátku knihy, znovu postavena na rozcestí – znovu musí volit mezi širokou a úzkou cestou. V jednotlivých kapitolách, a tedy i v různých životních situacích, se učila rozeznávat „svévůli“ od „moudrosti“ a vyzkoušela si, že je lepší dělat pravý opak toho, co „paní Svěvole“ radí. Na rozcestí se tedy vydává přesně opačným směrem, než který personifikovaná Svěvole doporučuje – zvolí si úzkou cestu nesnadným, zdánlivě neprůchozím terénem. Potká

¹⁹⁶ In: KATUŠŤÁKOVÁ, Hana. *Pohádky z Lesního království*, 1995.

¹⁹⁷ Tamtéž, s. 11.

¹⁹⁸ Tamtéž, s. 15.

¹⁹⁹ Lesní král viz kapitola 2 Král.

²⁰⁰ Např. Mt 26,64; Mk 14,62; Mk 16,19; L 22,69; Sk 7,56.

²⁰¹ Mt 25,31–34

²⁰² Mt 19,24; Mk 10,25; L 18,25

na ní svého starého známého, pana Moudrost, opak Svévole, který jí pomůže a na konci cesty jí ukáže zářivé „město pokoje“²⁰³, které je připraveno pro ty, kdo se pro úzkou cestu v životě rozhodnou. „Černá rokle“²⁰⁴ je naopak cílem široké cesty svévole.

Metaforou úzké a široké cesty tedy vrcholí Kristýnčino poznávání, boj svévole a moudrosti, který se vine celým příběhem. Je zde ukázána závažnost rozhodnutí a jeho konečné důsledky. Autoři při tom vychází z biblických knih *Příslaví* a *Kazatel*, na ně i na celou Bibli v knize také nepřímě odkazují.

Dva příklady užití této metafory zde uvádím proto, abych ukázala rozdílnost přístupů k ní. Široká a úzká cesta je ryze biblickou metaforou, na rozdíl od jiných metafor její význam nemusí být pro děti snadno rozpoznatelný. Jako vhodnější se mi tudíž jeví pojetí Evy a Pavla Dolejších, kteří volbou mezi širokou a úzkou cestou završují sérii praktických ukázek, jak tato volba vypadá v různých životních situacích. Metafora úzké a široké cesty je v jejich knize určitým shrnutím, vyvrcholením, které dává smysl všem předchozím volbám. Domnívám se, že spíše v tomto pojetí může být metafora pro děti srozumitelná a v praktickém životě využitelná.

²⁰³ Viz kapitola 3.3 Jiné metafory pro nebeský ráj.

²⁰⁴ Viz kapitola 8.2 Jiné metafory pro peklo.

12 Symbolika barev

Symboliky barev v české křesťanské literatuře pro děti jsem se dotkla již v předchozích kapitolách, v této kapitole se tedy pokusím tuto problematiku krátce shrnout.

Základní opozicí, nesoucí v jazyce i v literárním díle význam, je barevnost a nebarevnost. Jak ve své studii věnované barvám dokládá Irena Vaňková, „konotace připisované v češtině barevnosti jsou výhradně pozitivní“²⁰⁵. Konkrétněji: „barevnost je spjata se světlem, krásou, životem a zdravím, s bohatstvím, štěstím, radostí, veselím, rozmanitostí plného života“, zatímco nebarevné (charakterizované často jako bezbarvé, šedé či šedivé, černobílé nebo bledé) představuje druhý pól opozice.²⁰⁶ To platí také o sledované křesťanské literatuře: zvláště nápadná jasnost a pestrost barev je spjata zejména s Boží přítomností a s posmrtným životem. Např. v *Popoupu* Zuzany Holasové místo kolem Pastýře (tj. Ježíše) „působilo opravdu krásně nejen pro ten zvláštní jas a třpyt a barvy. Bylo takové pokojné a zároveň plné síly. Když jím člověk procházel, věděl, že žije, a měl z toho radost.“²⁰⁷ Naopak říše Černého pána (satana) ve *Strašidelném městě*²⁰⁸ je ponurá, všechny barvy jsou v něm tlumené a jakoby posypané šedivým prachem.

Z konkrétních barev se ve sledovaných dílech symbolicky uplatňuje zejména černá, bílá, zlatá a červená, použity jsou také zelená a modrá. Jiné barvy nesoucí výrazný symbolický význam v nich nenajdeme.

12.1 Černá a její protipóly

Černá barva úzce souvisí s metaforou tmy a špíny²⁰⁹. Černé srdce, ručičky nebo domeček ukazují na lidské provinění – na hřích. A jelikož podle Bible „mzdou za hřích je smrt“²¹⁰, černá analogicky odkazuje ke smrti, k satanu a peklu. Proto je satan zobrazen jako Černý pán panující nad Temnou říší, kterému slouží černí vojáci. Proto je peklo pojmenováno „černá rokle“ nebo „Nejtemnější místa“.

²⁰⁵ VAŇKOVÁ, Irena. „Kapitoly o barvách“. In: I. V. a kol. *Co na srdci, to na jazyku: kapitoly z kognitivní lingvistiky*, 2005, s. 198.

²⁰⁶ Tamtéž, s. 196.

²⁰⁷ HOLASOVÁ, Zuzana. *Popoupo, aneb, Podivuhodná pouť pouští*, 2013, s. 160.

²⁰⁸ HOLASOVÁ, Zuzana: *Strašidelné město: o světle a temnotách*, 2004.

²⁰⁹ Viz kapitola 9 Světlo a tma a 10 Čistota a špína.

²¹⁰ Ř 6,23

Tato symbolika je v naší kultuře hluboce vžitá, černá barva je obecně chápána jako barva smrti, bolesti a smutku²¹¹, častá je i přímá souvislost se zlem – např. s „černou magií“ se můžeme setkat v reálném životě i v pohádkových příbězích. U černé barvy jde dokonce o symboliku lexikalizovanou – např. SSČ uvádí u adjektiva „černý“ tyto významy:

1. mající barvu sazí; tmavý, temný
2. smutný, chmurný, nešťastný
3. špatný, zlý
4. nedovolený, nelegální
5. černošský

V běžné mluvě proto najdeme ustálená spojení jako: černé svědomí, černá kronika, černý pasažér, černý trh, černé myšlenky apod. Starší slovníky PSJČ a SSJČ dokonce uvádějí, že zpodstatněným adjektivem „černý“ lze zastarale označit ďábla nebo čerta.

Protipólem černého bývá v křesťanských příbězích bílá, ale také zlatá. **Bílá** barva je v naší kultuře jasným opakem černého. Její symbolický význam sice není lexikalizovaný jako u černé, je však často spojována „se vším, co je svaté a božské, objevuje se také jako symbol etické čistoty a dokonalosti“²¹². V Bibli mají bílá roucha andělé a také Ježíš na „hoře proměnění“²¹³, v „Janově apokalypse představuje bílá barva dokonalou čistotu a nevadnoucí slávu“²¹⁴. V souladu s tím je využívána bílá i v křesťanských příbězích: Pastýř v *Popoupu* má na sobě bělavý plášť, Annu a Janka ve *Strašidelném městě* zachrání bílý pes a bílý kůň, v pohádce *O domu pro Lesního krále*²¹⁵ dovede zvířátka do úkrytu mimo jiné bílá sova a hejno bílých komárů. Bílá barva také úzce souvisí s metaforou světla a čistoty, bílý je člověk umytý od hříchu.²¹⁶

Druhým protipólem černé je barva **zlatá**. Záře a zlato jsou v příbězích spojeny především s rájem, Božím královstvím, což souvisí s popisem „nového Jeruzaléma“ ve *Zjevení Janově*²¹⁷. Tato symbolika koresponduje i s obecným vnímáním zlata coby

²¹¹ Heslo „Černá“. In: BECKER, Udo. *Slovník symbolů*, 2002, s. 42.

²¹² Heslo „Bílá“. In: LURKER, Manfred. *Slovník biblických obrazů a symbolů*, 1999, s. 30.

²¹³ Andělé: J 20, 12; Sk 1, 10; Ježíš na hoře proměnění: Mt 17, 2; Mk 9, 3.

²¹⁴ Heslo „Bílá“. In: LURKER, Manfred. *Slovník biblických obrazů a symbolů*, 1999, s. 31.

²¹⁵ In: KATUŠŤÁKOVÁ, Hana. *Pohádky z Lesního království*, 1995.

²¹⁶ Viz kapitoly 9 Světlo a tma a 10 Čistota a špína.

²¹⁷ Zj 21

symbolu stálosti, věčnosti a dokonalosti.²¹⁸ Souvislost lze najít i s metaforou krále a království²¹⁹, neboť zlato bývá ozdobou králů a jejich dvora.

Možná poněkud překvapivým, avšak pro křesťanství typickým protipólem černého hříchu je také barva **červená**, která až na výjimky v křesťanských příbězích symbolizuje Ježíšovu krev. Když se Kristýnka v *Kristýnčině postýlce* dopustí krádeže a ušpiní se, její „nečistotu hříchu“ dokáže odstranit jedině „rudé rozpouštědlo“, tekutina „červená jako krev“.²²⁰ V pohádce *O Sněhurce, Sedmihláskovi a Sedmikvítku* opravňuje Sněhurku ke vstupu do vytouženého „království věčné lásky“ stolistá růže – protože na každém lístku jejího květu „se rděla červená skvrnka, jako by tam skanula kapka krve“.²²¹

Červenou lze však vnímat i negativně: rudé šaty nosí v *Kristýnčině postýlce* paní Svěvole a našedle červený je i palác Černého pána ve *Strašidelném městě*. Tento rozpor ve vnímání významu červené zaznamenávají i slovníky symbolů. Červená v křesťanské symbolice může být barvou „nezvládnutých vášní a pudů“, barvou pekelnou a ďábelskou, ale také jasnou symbolikou Kristovy krve, která očišťuje od hříchu a bez níž není odpuštění²²². V českých jazykových slovnících je červená tradičně definována jako „barva krve“, trůfám si tedy tvrdit, že krev bude většinou první asociací s ní spojenou a že stejně jako v případě černé, bílé a zlaté jde o symboliku (dětem) dobře srozumitelnou.

12.2 Barvy ve spojení s křesťanskou věroukou

Pohádka Hany Katušťákové *O pokladu v Březové dolině*²²³ využívá symboliku barev trochu jiným způsobem – barvy zde dělí Bibli a její poselství do několika tematických částí. Nejde o skutečnou strukturu Písma, spíše o základní body křesťanské věrouky. V pohádce najdou lesní zvířátka poklad²²⁴ – Knihu Lesního krále, kterou si následně společně čtou. Tato kniha je tematicky rozdělena do pěti částí, z nichž každá je napsaná jinak barevným písmem:

zeleně: stvoření světa a všeho živého

černě: neposlušnost vůči Lesnímu králi, vyhnání z překrásné Lesní zahrady, všichni si zaslouží smrt a věčné trápení

²¹⁸ Heslo „Zlato“. In: BECKER, Udo. *Slovník symbolů*, 2002, s. 339.

²¹⁹ Viz kapitola 2 Král a 3 Království.

²²⁰ DOLEJŠÍ, Eva a Pavel DOLEJŠÍ. *Kristýnčina postýlka, aneb, Kniha pro celou rodinu*, 2006, s. 110.

²²¹ HENYCH, Daniel. *Napůlpohádky*, 1992, s. 58–59.

²²² Heslo „Červená“. In: LURKER, Manfred. *Slovník biblických obrazů a symbolů*, 1999, s. 41–42; Žd 9,13n.

²²³ In: KATUŠŤÁKOVÁ, Hana. *Pohádky z Lesního království*, 1995.

²²⁴ Viz kapitola 6 Bible jako poklad.

červeně: Lesní král poslal svého Syna, aby za neposlušná zvířátka umřel, jeho krev je může očistit od jejich provinění

modře: zvířátkům byl seslán Duch, aby rozuměla Knize a věděla, co je dobré a čeho se naopak vyvarovat

zlatě: popis toho, co věrná zvířátka čeká po smrti – pobyt v nádherné nebeské zahradě

Podobným způsobem pracuje s barvami Maria Lehocká v *Babím létě s Micinkou*²²⁵. Na rozdíl od Katušťákové však barevnou symboliku rovnou vysvětluje, využívá ji jako pedagogickou pomůcku pro snazší zapamatování základních pojmů křesťanské věrouky:

černá – hřích (= „veliká smrtelná špína našeho srdce“)

červená – krev Pána Ježíše („která může umýt naši špínu“)

bílá – čistota („umyté srdce krví Pána Ježíše“)

zelená – růst ve víře (pomocí čtení Božího slova, modlitby...)

modrá – nebe, Duch svatý (Ježíš vstal z mrtvých a vrátil se zpět do nebe, místo sebe na zem poslal svého Ducha – Pomocníka, Těšitele, Rádce a Učitele)

Jednotlivé barvy zde Lehocká skládá do barevného deštníku se *zlatou* rukojetí. Deštník je podle ní ochranou proti všemu zlému a zároveň ty, kteří se ho pevně drží, připravuje na den, kdy se Ježíš vrátí pro své věrné. Ze symboliky barev a metafor deštníku zde tedy autorka skládá jakousi didaktickou pomůcku, kterou mohou využít rodiče či vyučující v tzv. nedělní škole. Nezbytnou součástí je zde obrazový doprovod (viz Příloha 2).

K černé, bílé, zlaté a červené tak Katušťáková s Lehockou přidávají modrou a zelenou. Modrou shodně označují třetí osobu Boží Trojice Ducha svatého (který je jinak autory křesťanských knih v podstatě opomíjen) a u zelené vycházejí z jejího sepětí s přírodou – jednou funguje jako symbol stvoření světa, jednou jako symbol pro (duchovní) růst. Nakolik barvy jako pedagogická pomůcka pro předání a vštípení základních křesťanských pravd fungují, by ovšem muselo být předmětem dalšího výzkumu.

²²⁵ LEHOČKÁ, Maria. *První den je neděle. Kniha první, Babí léto s Micinkou*, 1996, s. 90–97.

Závěr

Cílem této práce bylo zmapovat moderní českou křesťanskou literární produkci pro děti mladšího školního věku a z lexikologického hlediska analyzovat obrazná pojmenování v ní obsažená. Pozornost byla soustředěna na výrazy používané k pojmenování a přiblížení základních křesťanských pojmů – Boha Otce, Ježíše Krista, ďábla (satana), Bible, nebe a pekla – i jiným častým metaforám a barevné symbolice. Vycházela jsem při tom vlastně jen z několika málo publikací, protože z celkového počtu 61 knih (které jsem na seznam zařadila a které jsou představeny v Příloze 1) není většina nijak výrazně metaforická ani symbolická.

Mnohé metafory jsou založeny na kontrastu, opozitnosti – např. světlo a tma, čistota a špína – což dokazuje, že základem křesťanských příběhů pro děti je stejně jako u všech klasických pohádek boj dobra se zlem – ať už jde o boj externí či o morální boj v každém z nás. Autoři příběhů se tematicky (a tedy i metaforicky) zaměřují spíše na to dobré: více na Boha, jeho království a věčný život, který slibuje, než na satana, peklo a věčné zatracení. Nepokouší se děti strašit, spíše se snaží je vychovávat a pozitivně motivovat k dobrému jednání. Pravděpodobně nejčastější metaforou je metafora označující Boha a ráj – král a království.

V souladu s tím je i výrazná snaha autorů ukázat dětem Boha a Ježíše Krista (krále, řezbáře, sochaře, pastýře...) jako laskavého, pečujícího Otce. Jak jsem ukázala především ve druhé kapitole, metaforický král označující Boha je jiný než typický pohádkový král: je abstraktnější a s lidmi a zvířaty jedná spíše jako se svými dětmi než jako s poddanými. Bez zajímavosti také není fakt, že třetí osoba Boží Trojice Duch svatý je v knihách výrazně opomíjen – proto mu ani v této práci není věnována žádná z kapitol.

Jak v jednotlivých kapitolách dokládám na konkrétních příkladech, všechny analyzované metafory vycházejí z Bible nebo jsou jí volně inspirovány. Všechny odpovídají také naší kultuře a jazykovému obrazu světa, což je činí srozumitelnými. Biblická metaforika je v této práci ovšem jen povrchně nastíněna. Hlubší a detailnější porovnání biblických metafor s metaforami křesťanských děl pro děti přesahuje moje odborné znalosti i možnosti této práce. Zajímavé by bylo i zkoumání psychologického dopadu na cílového čtenáře a míry jeho skutečného porozumění metaforám. Jelikož byla analýza provedena pouze na základě jednoho českého biblického překladu, jistě by se do dalších výzkumů daly zahrnout i překlady jiné a tím výzkumnou problematiku ještě rozšířit a obohatit. Textový materiál českých

křesťanských knih pro děti je tak říkajíc pole neorané a otevírá se tak zde prostor pro interdisciplinární, teologicko-psychologicko-lingvistický i literárněvědný výzkum.

Seznam použité literatury

Prameny

- BÍCOVÁ, Ráchel. *Jakou mám náladu?*. Praha: Samuel, Biblická práce pro děti, 2006.
- BROŽ, Oldřich. *Alík a jezevec*. Praha: Advent-Orion, 2013.
- BUBIKOVÁ, Eva. *Liliánkovo dobrodružství*. Albrechtice: Křesťanský život, 2003.
- BUŘILOVÁ, Milena. *V Tichošlápkách je pořád veselo: kocouří příběhy*. 2. vyd. Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2014.
- DANIEL, Radek. *Neobyčejná dobrodružství pro neobyčejné kluky a holky*. Praha: Advent-Orion, 2007.
- DANIEL, Radek. *Neobyčejná dobrodružství pro neobyčejné kluky a holky 2*. Praha: Advent-Orion, 2008.
- DANIEL, Radek. *Neobyčejná dobrodružství pro neobyčejné kluky a holky 3*. Praha: Advent-Orion, 2008.
- DOLEJŠÍ, Eva a Pavel DOLEJŠÍ. *Kristýnčina postýlka, aneb, Kniha pro celou rodinu*. Albrechtice: Křesťanský život, 2006.
- FERSTOVÁ, Renata. *O Kmínkovi, Lupínkovi a Rozmarýnce*. Praha: Logos, 1991.
- HABÁŇ, Radek. *Než zazvoní zvonec*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2013.
- HENYCH, Daniel. *Napůlpohádky*. Ostrava: Vydavatelství Křesťanských sborů, 1992.
- HENYCH, Daniel. *O vlněné čepičce; a, O hliněném Adámkovi*. 2. vyd. Ostrava: A-Alef, 1999.
- HENYCH, Daniel. *O Vrkálkovi a Sivěnce*. Ostrava: A-Alef, 1999.
- HOLASOVÁ, Zuzana. *Strašidelné město: o světle a temnotách*. Praha: Albatros, 2004.
- HOLASOVÁ, Zuzana. *Popoupo, aneb, Podivuhodná pouť pouští*. 2. vyd. Praha: Paulínky, 2013.
- HOUKAL, Jan. *O Radostníčcích*. Praha: Stanislav Juhaňák – Triton, 2016.
- HRACHOVCOVÁ, Michaela. *Kocourek se vrací*. Praha: Advent-Orion, 2010.
- HRACHOVCOVÁ, Michaela. *Zržečka pod hvězdami*. Praha: Advent-Orion, 2016.
- JANŠTA, Josef. *Hledání lásky: Katechetické povídky pro děti od 8–14 let*. Olomouc: Arcibiskupství olomoucké, 1991.
- JANŠTA, Josef. *Záhadný nápis: Příběh Štěpána, Jany, Tomáše a jeho mladých přátel v jedné farnosti: Pro děti 9 - 14 let a jejich vychovatele*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1992.

- JANŠTA, Josef. *Děti Otce Jiřího: Dramatické příběhy děvčat a chlapců, jejichž oporou je P. Jiří. Vhodné pro děti od 9 do 15 let.* Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1994.
- JANŠTA, Josef. *Růženec: Příběh o tom, co dokázala víra v Boha a v Pannu Marii v nevěřícím okolí: Vhodné pro děti od 10 do 15 let.* Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1994.
- JANŠTA, Josef. *Evička: příběhy Evičky a její rodiny doma, ve škole i o prázdninách.* Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1997.
- JANŠTA, Josef. *Odpuštění: příběh o vnitřně zraněných dětech, které nacházejí lék v usmíření.* Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1997.
- JANŠTA, Josef. *Tomášek. I. a II. díl. V MCM 2., přeprac. vyd.* Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1997.
- JANŠTA, Josef. *Nejsme zlí: příběh chlapců a děvčat, kteří svedli boj s pomluvou a nenávistí.* Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1998.
- JANŠTA, Josef. *Noví kamarádi: příběhy a rozhovory pro děti školního věku vysílané na vlnách Radia Proglas.* Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1998.
- JANŠTA, Josef. *Záhada úsměvu a jiné příběhy.* Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1998.
- JANŠTA, Josef. *Poklad na hradě: příběh, ve kterém se neúplná rodina opírá o nebeského Otce.* Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1999.
- JANŠTA, Josef. *Pohádky bratra Pavla: příběhy dětí ze sídliště, kterých se ujímá menší bratr Pavel.* Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2000.
- JANŠTA, Josef. *Dvojčata: čtení na celý školní rok pro rodiny s dětmi do deseti let.* Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2005.
- JANŠTA, Josef. *Můj tatínek: čtení pro celé rodiny.* Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2007.
- JUNGOVÁ, Manuela. *S Bodlinkou od jara do zimy.* Praha: Tim 2,2, 2007.
- KATUŠŤÁKOVÁ, Hana. *Pohádky z Lesního království.* Albrechtice: Křesťanský život, 1995.
- KATUŠŤÁKOVÁ, Hana. *O skrytých pokladech.* Albrechtice: Křesťanský život, 2000.
- KERNOVÁ, Katarína. *Nevšední příběhy pro zvědavé kluky a holky.* Praha: Advent-Orion, 2014.
- KERNOVÁ, Katarína. *Nevšední příběhy pro zvědavé kluky a holky 2.* Praha: Advent-Orion, 2015.
- KERNOVÁ, Katarína. *Nevšední příběhy pro zvědavé kluky a holky 3.* Praha: Advent-Orion, 2015.
- KUKAL, Petr. *Tajemství Panské zahrady.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008.
- KYNČL, Milan. *O víle Andulce a vodníku Petrlíkovi.* Brno: Kartuziánské vydavatelství, 2002.

- LEHOČKÁ, Maria. *První den je neděle. Kniha první, Babí léto s Mícinkou*. Praha: Evangelická církev metodistická, 1996.
- MUROŇOVÁ, Eva. *O zemi, kde vyšlo slunce*. České Budějovice: Pro Společnost pro celistvou na smysl zaměřenou pedagogiku Franze Ketta vydalo Petrinum, 2012.
- NAVRÁTILOVÁ, Dana. *Povídanky pro malé děti: drobné příběhy pro malé děti s biblickou zvěstí*. Albrechtice: Křesťanský život, 2003.
- NAVRÁTILOVÁ, Dana. *Povídanky. 2. díl, Dobrodružství na každý den*. Albrechtice: Křesťanský život, 2004.
- NAVRÁTILOVÁ, Dana. *Povídanky. 3. díl, Pro hajánky*. Albrechtice: Křesťanský život, 2009.
- PINKNEROVÁ, Hana. *Kuchyňské pohádky*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2011.
- PINKNEROVÁ, Hana. *Vánoční přání*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2013.
- PINKNEROVÁ, Hana. *O dřevěném panáčkovi*. 2. vyd., v KNA 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2014.
- RENČ, Ivan. *Šest kamenných džbánů*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003.
- RENČ, Ivan. *Ušatý osel, nebeský posel: sedm vánočních příběhů s oslíkem v hlavní roli*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004.
- RENČ, Ivan. *Pasáček Asaf: pohádka z kopců nad Betlémem*. 2. vyd., v KNA 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006.
- RENČ, Ivan. *Tajemství poslední noci: čtení pro malé i větší*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006.
- RENČ, Ivan. *Povídala rybě ryba*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009.
- RENČ, Ivan. *Malý král*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2017.
- ROSŮLKOVÁ, Kamila. *Přítel z dávných časů*. Albrechtice: Křesťanský život, 2015.
- SELUCKÝ, Oldřich. *Strážce ohně: dobrodružný příběh z doby Konstantina a Metoděje*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2012.
- SELUCKÝ, Oldřich. *Vojmírova cesta*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2013.
- SELUCKÝ, Oldřich. *Vzpouza v Assisi*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2014.
- SELUCKÝ, Oldřich. *Bitva na řece Pádu: dobrodružný román ze století páry*. Praha: Portál, 2015.
- SELUCKÝ, Oldřich. *Bratr Dominik*. [Kostelní Vydří]: Karmelitánské nakladatelství, 2016.
- ŠPIDLÍK, Tomáš. *Profesor Ulipispirus a jiné pohádky*. 3. vyd. (v nakl. Refugium). Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2010.

ŠPINKOVÁ, Martina. *Anna a Anička: o životě na začátku a na konci*. 2. vyd. Praha: Cesta domů, 2015.

TALAFANTOVÁ, Česlava. *O moudré kočce*. Brno: Kartuziánské nakladatelství ve spolupráci se sestrami Dominikánkami v Brně, 2010.

TALAFANTOVÁ, Česlava. *O klevetivé žábě*. Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2013.

Sekundární literatura

BECKER, Udo. *Slovník symbolů*. Praha: Portál, 2002.

BEČKA, Josef V. „Metafora ve větě“. *Naše řeč*, č. 1, roč. 54, 1971, s. 1–14. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5531>.

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona: český ekumenický překlad. 10. vyd., (8. přeprac.). [Praha]: Česká biblická společnost, 1995. Dostupné také z: <http://biblenet.cz/>.

ČERMÁK, František: *Jazyk a jazykověda: (přehled)*. Praha: Pražská imaginace, 1994.

ČERNOUŠEK, Michal. *Děti a svět pohádek*. Praha: Albatros, 1990.

HAVRÁNEK, Bohuslav (ed.) a kol. *Slovník spisovného jazyka českého*. 2. vyd. Praha: Academia, 1989. Dostupný [přes jednotlivá slovníková hesla] také z: <http://prirucka.ujc.cas.cz/>.

O společnosti (O nás): Karmelitánské nakladatelství s. r. o. In: Karmelitánské knihkupectví [online; cit. 30-1-2018]. Dostupné z: <http://www.kna.cz/spolecnost-kna/>.

KROUPOVÁ, Libuše a kol. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost: s Dodatkem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky*. 4. vyd. Praha: Academia, 2005. Dostupný [přes jednotlivá slovníková hesla] také z: <http://prirucka.ujc.cas.cz/>.

KVÍTKOVÁ, Naděžda. „K jazyku současných duchovních promluv“. *Naše řeč*, č. 2, roč. 79, 1996, s. 61–65.

LAKOFF, George a Mark JOHNSON. *Metafory, kterými žijeme*. 2. vyd. Brno: Host, 2014.

LAŠTOVIČKOVÁ, Michaela. „Tři pohledy na katolický slang“. *Čeština doma a ve světě*, č. 3, roč. 8, 2000, s. 149–153.

LURKER, Manfred. *Slovník biblických obrazů a symbolů*. Praha: Vyšehrad, 1999.

MOCNÁ, Dagmar a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004.

NÜNNING, Ansgar, Jiří HOLÝ a Jiří TRÁVNÍČEK (eds.). *Lexikon teorie literatury a kultury: koncepce, osobnosti, základní pojmy*. Brno: Host, 2006.

PAVERA, Libor a František VŠETIČKA. *Lexikon literárních pojmů*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002.

PROCHÁZKOVÁ, Ivana. *Hospodin je král: starozákonní metafora ve světle kognitivní lingvistiky*. Praha: Česká biblická společnost, 2011. Dostupné také z: <https://dspace.cuni.cz/>.

Průruční slovník jazyka českého. Praha: Státní nakladatelství, 1935–1957. Dostupný z: <http://bara.ujc.cas.cz/psjc/>.

Slovník současné češtiny. Brno: Lingea, 2011. Dostupný také z: <https://www.nechybujte.cz/slovník-soucasne-cestiny>.

ŠIDÁK, Pavel. *Úvod do studia genologie: teorie literárního žánru a žánrová krajina*. Praha: Akropolis, 2013.

VAŇKOVÁ, Irena, Iva NEBESKÁ, Lucie SAICOVÁ ŘÍMALOVÁ a Jasňa PACOVSKÁ. *Co na srdci, to na jazyku: kapitoly z kognitivní lingvistiky*. Praha: Karolinum, 2005.

Příloha 1: Anotovaný seznam křesťanské literatury pro děti

A-Alef

Vydavatelství A-Alef bylo české křesťanské nakladatelství se sídlem v Ostravě. Bylo založeno roku 1990 náboženskou společností Křesťanské sbory. Vedoucím vydavatelství byl Ján Ostrolucký. Vydávalo knihy a časopisy v češtině a slovenštině. Svou činnost ukončilo roku 2009. (cs.wikipedia.org)

Henych, Daniel: Napůlpohádky

HENYCH, Daniel. *Napůlpohádky*. 1. vyd. Ostrava: Vydavatelství Křesťanských sborů, 1992. 64 s. Devatero podobenství -- Bajky z dávných časů -- O Sněhurce, sedmihláskovi a sedmikvítku

Henych, Daniel: O vlněné čepičce a hliněném Adámkovi

HENYCH, Daniel. *O vlněné čepičce; a O hliněném Adámkovi*. Vyd. 1. Ostrava: A-Alef, 1995. 52 s.

HENYCH, Daniel. *O vlněné čepičce; a, O hliněném Adámkovi*. Vyd. 2. Ostrava: A-Alef, 1999. 52 s.

V prvním samostatném vyprávění putuje nedoceněný dárek mezi lidmi až k chlapci, kterému udělá radost, osudy hliněného panáčka ilustrují desatero přikázání. Knížka je určená především těm dětem mladšího školního věku, které se chtějí pomocí psaného textu poučit o dobrých vztazích mezi lidmi. Na úvod druhé části je citováno desatero Božích přikázání podle Druhé knihy Mojžíšovy. (www.mlp.cz)

Henych, Daniel: O Vrkálkovi a Sivěnce

HENYCH, Daniel. *O Vrkálkovi a Sivěnce*. Vyd. 1. Ostrava: A-Alef, 1999. 51 s.

Holoubci se učí létat, chodí do školy, překonávají nepěkné vlastnosti, které jsou běžné i u dětí, plní úkoly poštovních holubů, založí vlastní hnízdo. Příběhy je možné využít jako podklad rozhovoru s předškolními dětmi. (www.databazeknih.cz)

Advent-Orion

Advent-Orion je křesťanské vydavatelství založené v roce 1993 Církví adventistů sedmého dne. Vydává dvojí typ publikací: pro širokou veřejnost a pro vnitrocírkevní potřeby. Vydáváme také vnitrocírkevní periodika a časopis Znamení doby, určený pro širokou veřejnost. Veškerá literatura má za cíl posílit všestranný rozvoj a růst osobnosti. (www.advent-orion.cz)

Brož, Oldřich: Alík a jezevec

BROŽ, Oldřich. *Alík a jezevec*. Vyd. 1. Praha: Advent-Orion, 2013. 65 s.

Alík je malé štěnětko, které vyrůstá v hájovně a učí se od hajného lesní moudrosti a jak pomáhat lesním zvířátkům. Jednou, když je v lese sám, je však napaden a poraněn zatoulanými psy. Potřebuje rychlou pomoc. Některá zvířátka v lese s tím nechtějí nic mít, ale dobrý jezevec za pomoci statečného vlka nezištně a obětavě Alíka zachrání. Pohádka, volně inspirovaná biblickým příběhem o dobrém Samaritánovi, učí malé čtenáře, že je dobré pomáhat jeden druhému a nebát se čelit zlu... (www.mlp.cz)

Daniel, Radek: Neobyčejná dobrodružství pro neobyčejné kluky a holky 1–3

1. díl

DANIEL, Radek. *Neobyčejná dobrodružství pro neobyčejné kluky a holky*. Praha: Advent-Orion, 2007. 63 s.

Kniha Neobyčejná dobrodružství vás zavede do světa malých hrdinů, kteří se stejně jako vy, kluci a holky, potýkají s nejrůznějšími problémy. Vašek, Ema, Martin, Lea, Věra a mnohé další děti se do jejich řešení vrhají s opravdovou vervou a odvahou. Bez rozmyslu se pouštějí do zápasu s vysavačem, s invalidním vozíkem cestují metrem a vlakem, pokoušejí se vysvobodit smutnou princeznu ze zakletí, zápasí se strašlivým Podpostelníkem, který po setmění vylézá ze svého úkrytu, a bez dovolení trhají u sousedů třešně. Pod jejich rukama se ze zdánlivě obyčejných situací stávají neobyčejná dobrodružství, jejichž součástí můžete být i vy. Proto neváhejte a pusťte se do čtení. Neobyčejná dobrodružství jsou tu pro vás, neobyčejné kluky a holky. (www.nkp.cz)

2. díl

DANIEL, Radek. *Neobyčejná dobrodružství pro neobyčejné kluky a holky 2*. Praha: Advent-Orion, 2008, 71. s.

Druhý díl knihy Neobyčejná dobrodružství pro neobyčejné kluky a holky vás opět zavede do víru vzrušujících událostí. Spolu s Romanem se vypravíte do pingpongového světa a zúčastníte se dramatického turnaje. S Lenkou a Veronikou prožijete hořký konec velkého přátelství. V jednom malém království se setkáte s králem Karlem, který vás bude ohrožovat plastovým kladívkem. S brankářem Jindrou proniknete do zákulisí hokejového klubu a zakusíte pachut' nespravedlnosti. A spolu s Jirkou a Monikou se pokusíte přemluvit mravence, aby vzali nohy na ramena, protože se k nim blíží zlověstný buldozer. (www.nkp.cz)

3. díl

DANIEL, Radek. *Neobyčejná dobrodružství pro neobyčejné kluky a holky 3*. Praha: Advent-Orion, 2008, 60. s.

Další kniha několika příběhů s mravním či životním ponaučením pro děti prvního stupně základních škol. V knize se vypráví několik neobyčejných příběhů, které v sobě nesou nějaké ponaučení buď mravní (přátelství, pozornost, cílevědomost, rozvážnost, pýcha, provokace, vztah ke starým lidem), nebo vyplývající z různých životních situací či nebezpečí (znalost přírody, schopnost postarat se o sebe i o jiné, ošetření zvířat, autohavárie, umění uznat chybu, splnění snu). (www.mlp.cz)

Hrachovcová, Michaela: Kocourek se vrací

HRACHOVCOVÁ, Michaela. *Kocourek se vrací*. Vyd. 1. Praha: Advent-Orion, 2010. 66 s.

Kniha pro předškolní a mladší školní děti vypráví příběh kocourka, který neposlechl maminku a vydal se za dobrodružstvím. V lese se setkává s nebezpečím, ale potká také kamarády, kteří mu pomohou najít cestu domů. Kniha je metaforou lidského hledání. Ukazuje, že přestože člověk udělá chybu, která s sebou nese důsledky, existuje naděje na nalezení cesty zpět. (www.nkp.cz)

Hrachovcová, Michaela: Zrzečka pod hvězdami

HRACHOVCOVÁ, Michaela. *Zrzečka pod hvězdami*. Vydání první. Praha: Advent-Orion, spol. s r.o., 2016. 85 s.

Zrzečku s Veveríkem čeká první zima v jejích vlastních pelíšcích. Dokážou se na ni připravit? Přežijí v mrazivých dnech, i když jim došly zásoby a jaro stále nepřichází? Příběh poukazuje na to, že ač se

zvířecí i dětský svět jeví jako bezstarostný, všichni v něm musíme přijmout zodpovědnost, která k němu náleží. (www.mlp.cz)

Kernová, Katarína: Nevšední příběhy pro zvědavé kluky a holky 1–3

1. díl

KERNOVÁ, Katarína. *Nevšední příběhy pro zvědavé kluky a holky*. Praha: Advent-Orion, 2014. 44 s. V příbězích se děti učí poznávat hodnotu života, kamarádství a hezkých vzájemných vztahů. Dozvědí se, že každý, bez ohledu na to, jak vypadá, má svoji výjimečnou hodnotu, a že naše štěstí závisí na nesobeckosti a ohleduplnosti k ostatním. Připomenou si, že život přináší nejen zábavu, ale také povinnosti a že je lépe je neodkládat. Seznámí se také s obětavým pejskem – zachráncem, který včas vycítil nebezpečí a přivolal potřebnou pomoc. (www.mlp.cz)

2. díl

KERNOVÁ, Katarína. *Nevšední příběhy pro zvědavé kluky a holky 2*. Praha: Advent-Orion, 2015. 55 s.

Na tom, co prožívají druzí, se mohou naše děti mnoho naučit. Bez mentorování, vesele, s chutí. V pokračování nevšedních příběhů se můžeme začít do další řady dobrodružství, které děti inspirují k tomu, aby se dívaly na svět jiným pohledem. Vedou k odhodlání dělat každou práci co nejlépe a nezištně pomáhat nejen kamarádům, ale i všem, kdo pomoc zrovna potřebují. Ukazují, jak je dobré mít v životě řád a že si děti mají nejprve splnit své povinnosti a pak až mohou jít ven nebo si hrát. Učí děti skromnosti a hezkým mezilidským vztahům a na příkladu koně Hvězdy dokládají, že věrným přítelem nám může být i náš zvířecí kamarád. Společné čtení těchto příběhů s dětmi může být příjemným zakončením dne, ale také začátkem diskuse o těch nejdůležitějších hodnotách, které chceme dětem předat. (www.nkp.cz)

3. díl

KERNOVÁ, Katarína. *Nevšední příběhy pro zvědavé kluky a holky 3*. Praha: Advent-Orion, 2015. 55 s.

V tomto dílu trojdílné série se děti naučí, že křivda bolí a je třeba ji vždy napravit. Zjistí, že více zmůžou laskavým jednáním než hádkami a bojem a že rodinu tvoří ti, kdo se mají rádi, ať už se do ní narodili, nebo se jejími členy stali později. Pochopí také, že je rodiče vychovávali pro jejich dobro a že je lepší se vzájemně chválit než se na sebe hněvat. Ať vás příběhy pobaví, potěší i poučí. (www.krestanskyzivot.cz)

Karmelitánské nakladatelství

Karmelitánské nakladatelství s.r.o. je katolicky orientované nakladatelství provozované karmelitány. Založeno bylo v roce 1991, sídlí v Kostelním Vydří (byť jeho vedení již přesídlilo do Prahy) a náleží k největším vydavatelům náboženské literatury v České republice. Provozuje síť vlastních knihkupectví a distribuci knih po území celé České republiky a dceřiné nakladatelství KNA.SK s distribučním střediskem a zásilkovou službou na Slovensku. (cs.wikipedia.org)

Holasová, Zuzana: Strašidelné město

HOLASOVÁ, Zuzana. *Strašidelné město: o světle a temnotách*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2004. 95 s. HOLASOVÁ, Zuzana. *Strašidelné město: o světle a temnotách*. 2., upr. vyd., v KNA 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2014. 86 s.

Hračkánie, v níž leží Strašidelné město, je ponořená do temnoty. Jen v Zrcadlovém paláci jejího vládce Černého pána září světla uvězněná ve skleněných lampách. Kdysi patřila lidem, kteří je s pánem ztemnělé říše vyměnili za jeho podivuhodné hračky. Takovou hloupost provedl i malý Janek. Vlastně proč ne, vždyť do té doby ani nevěděl, že v něm nějaké světlo svítí. Ale teď by ho chtěl zpátky. Jenže Černý pán má vlastní plány a nestrpí, aby mu je hatil nějaký kluk. Janka čeká nejistá cesta a nebezpečné setkání s vládcem Hračkánie. Pomůže mu červené autíčko? Nebo jeho starší sestra Anna? Nebo je tu ještě někdo jiný, kdo ho vyvede z temnoty? Vždyť stačí tak málo a jeho světlo zhasne. (www.nkp.cz)

Pinknerová, Hana: O dřevěném panáčkovi

PINKNEROVÁ, Hana. *O dřevěném panáčkovi*. Doubek: Postilla, 2004. 28 s.

PINKNEROVÁ, Hana. *O dřevěném panáčkovi*. Vyd. 2., v KNA 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2014. 26 s.

Když si děti přestaly se starým dřevěným panáčkem hrát a také ostatní hračky už s ním nekomarádily, myslel si, že už nemá žádnou cenu. Jen nová dřevěná panenka si s ním povídala a pomohla mu pochopit, v čem spočívá jeho hodnota, v čem je jedinečný a jak je krásný. Poetický příběh s důležitým poselstvím pro malé i velké. (www.ikarmel.cz)

Pinknerová, Hana: Vánoční přání

PINKNEROVÁ, Hana. *Vánoční přání*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2013. 108 s.

Holčička Karolínka miluje sních a sáňkování. Vánoce jsou přede dveřmi, ale pořád nesněží. Může souviset loňská lež s letošním sněhem? Dá se s tím něco dělat? Kromě Vánoc se ještě blíží první vystoupení v hudební škole a je zapotřebí vyrobit vánočních dárky rodičům. (www.ikarmel.cz)

Renč, Ivan: Pasáček Asaf

RENČ, Ivan. *Pasáček Asaf: pohádka z kopců nad Betlémem*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 1995. 99 s.

RENČ, Ivan. *Pasáček Asaf: pohádka z kopců nad Betlémem*. Vyd. 2., v KNA 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. 100 s.

Kniha nás uvede mezi pastýře, pasoucí svá stáda na kopcích okolo městečka Betléma. Spolu s nimi prožijeme noc, ve které zářivá hvězda celému světu ohlásila narození Božího Syna a staneme se i svědky hledání a pronásledování malého Ježíše. Kouzelná olivová ratolest, kterou dostal malý pasáček Asaf od anděla, provede hrdinu našeho příběhu všemi nástrahami. (www.ikarmel.cz)

Renč, Ivan: Šest kamenných džbánů

RENČ, Ivan. *Šest kamenných džbánů*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003. 110 s.

Šest laskavých a moudrých příběhů jedné rodiny z období počátku našeho letopočtu. Abišaj a Finesa jsou prchlívi rodiče, kteří nejdou daleko pro výčitku nebo zlé slovo. Ještě štěstí, že jim v předsíni stojí šest kamenných džbánů se zbytkem vína, které zůstalo z jejich svatby v Káně Galilejské. S vínem, které z vody proměnil Ježíš Kristus. Zázračné víno jim v horkých chvílích vždy pomůže prožít a zachovat se správně. (www.mlp.cz)

Renč, Ivan: Ušatý osel, nebeský posel

RENČ, Ivan. *Ušatý osel, nebeský posel: sedm vánočních příběhů s oslíkem v hlavní roli*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004. 103 s.

Vánoční příběhy o průvodci Svaté rodiny – malém oslíkovi – vypráví dětem zkušený spisovatel a filmový režisér Ivan Renč. Oslík přece stál u betlémských jesliček, oslík putoval s Josefem, Marií

a Ježíškem do Egypta, když prchali před Herodem... Kolik asi různých rolí sehrálo toto věrné zvířátko... (www.ikarmel.cz)

Renč, Ivan: Tajemství posledního večera

RENČ, Ivan. *Tajemství posledního večera: čtení pro malé i větší*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. 102 s.

Byly Velikonoce, a to se usedalo k slavnostní večeři. I Ježíš usedl se svými apoštoly k hostině. Následujícího dne se mělo stát mnoho událostí jak pro Ježíše, tak pro apoštoly i pro ostatní lidi. Ježíš vzal s sebou tři z apoštolů, aby se modlili s ním. Petr, Jakub a Jan se posadili do trávy a z ticha noci se jim pod víčky zrodily sny... Sny, které nás zavedou do doby dětství apoštolů. (www.ikarmel.cz)

Renč, Ivan: Povídala ryba rybě

RENČ, Ivan. *Povídala rybě ryba*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. 77 s. Dva hlavní příběhy, dva hrdinové – obyčejní galilejští chlapci. Jejich zážitky se úzce prolínají s evangelijními událostmi zázračného rozmnožení chlebů a ryb a uzdravení posedlého člověka. Přesvědčivé vyprávění a živé charaktery postav vnesou čtenáře do středu událostí a přivedou k zamyšlení nad dalšími souvislostmi obou příběhů. (www.ikarmel.cz)

Renč, Ivan: Malý král

RENČ, Ivan. *Malý král*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2017. 126 s.

Jsou v mém království dobří a poctiví lidé? Jsou hodní na děti? Starají se o ně pečlivě a mají je rádi nade všechno bohatství? Odpovědi na takové otázky hledá mladičký král při šesti výpravách po svém království. Na nich zažívá různá dobrodružství a zároveň poznává lidské vlastnosti, jakými jsou obětavost, vlídnost, pracovitost, ale i zloba, chamtivost a zlomyslnost. Kniha nabízí dětskému čtenáři zábavné čtení i poznání, co je pro dobré vztahy mezi lidmi podstatné a nezbytné. (www.ikarmel.cz)

Selucký, Oldřich: Strážce ohně

SELUCKÝ, Oldřich. *Strážce ohně: dobrodružný příběh z doby Konstantina a Metoděje*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2012. 293 s.

Dobrodružný příběh chlapce Vojmíra se odehrává na pozadí válečných střetů Velkomoravské a Východofranské říše. Na pozvání knížete Rastislava přicházejí soluňští bratři Konstantin a Metoděj na Velkou Moravu, aby tu založili školu. A právě do této školy se dostává za dramatických okolností chlapec Vojmír. Prožívá zde své lidské i duchovní zrání, poznává nové přátele, ale rovněž své schopnosti i slabosti. Objevuje přitom vyspělou byzantskou kulturu a světlo křesťanské víry. Nejlepším učitelem a rádcem je pro něj hlavně ve chvílích beznaděje a opuštěnosti otec Konstantin. Jak se Vojmír rozhodne v téměř bezvýchoďných situacích? A jaké životní poslání mu Bůh připravil? (www.mlp.cz)

Selucký, Oldřich: Vojmírova cesta

SELUCKÝ, Oldřich. *Vojmírova cesta*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2013. 341 s.

Hodiny Velkomoravské říše odbíjejí jednu z rozhodujících chvil. Biskupa Metoděje s jeho družinou přepadne na hranicích jednotka franských vojáků a odváží je neznámo kam. Kníže Rastislav se dlouho očekávaných zpráv nedočká... Mezi zajatci je i mladý Vojmír. Před sedmi lety byl ještě chlapec a prožíval dobrodružství, o kterých vypráví kniha Strážce ohně. Teď je odhodlán podniknout vše, co je v jeho silách, aby osvobodil Metoděje, kterého těžce zkoušená vlast tolik potřebuje. Netuší, kolika nebezpečími bude muset projít. Hodně toho pozná o životě rytířů, učenců a mnichů, než dozraje

v muže a najde svou vlastní cestu životem. Mladí čtenáři a milovníci dobrodružství každého věku budou číst knihu jedním dechem – a zároveň se dozví mnohé o dějinách naší země. (www.nkp.cz)

Selucký, Oldřich: Vzpouora v Assisi

SELUCKÝ, Oldřich. *Vzpouora v Assisi*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2014. 435 s.

Po dvojdielném úspěšném románu z doby Konstantina a Metoděje přichází Oldřich Selucký s dobrodružným příběhem o nejznámější osobnosti křesťanských dějin – svatém Františkovi. Vzpouora v Assisi je knihou pro ty, kdo chtějí žít a uskutečnit svůj velký sen. Její hrdinové se účastní vzpoury města Assisi proti vládnoucí šlechtě i dramatické čtvrté křížové výpravy. Syna bohatého kupce Franceska láká ideál rytířství až do dne, kdy se vzbouří proti moci peněz. Sny a touhy mládí, vzpoury a dramatické střety – to vše se dává do pohybu onoho dne, kdy zlatá mládež v Assisi pořádá svou velkou slavnost jara. (www.nkp.cz)

Selucký, Oldřich: Bitva na řece Pádu: Dobrodružný román ze století páry

SELUCKÝ, Oldřich. *Bitva na řece Pádu: dobrodružný román ze století páry*. Vydání první. Praha: Portál, 2015. 257 s.

Námětem románu je válka dvou chlapeckých gangů na předměstí italského Turína. Odehrává se na pozadí euforie pro technické vynálezy „věku páry“ a současně tvrdých sociálních a politických střetů Itálie poloviny 19. století. Do rušných událostí zasáhne i postava Dona Boska, působícího mezi opuštěnými chlapci. Kniha upoutá mladé čtenáře ve věku 8–13 let dobrodružným dějem, skrze který nejen okusí něco z atmosféry předminulého století, ale porozumí i osobnosti zakladatele salesiánské kongregace. (www.nkp.cz)

Selucký, Oldřich: Bratr Dominik

SELUCKÝ, Oldřich. *Bratr Dominik*. [Kostelní Vydří]: Karmelitánské nakladatelství, 2016. 397 s. Už čtvrtým rokem probíhá v jihofrancouzském kraji rytířů a trubadúrů křížová výprava proti albigenským. Pan Bertrand z Boncò je zraněn v rozhodující bitvě u Muretu. Jeho syn Jan vede tou dobou v Paříži veselý studentský život. Rychle se musí vrátit domů a bránit rodný hrad. V boji proti katarské sektě však platí jen udatnost ducha – a tou vyniká jediný rytíř: bratr Dominik. (www.nkp.cz)

Kartuziánské nakladatelství

Kartuziánské vydavatelství a nakladatelství v Brně nese název po zrušeném Kartuziánském klášteře v Brně – Králově Poli. Bylo založeno v roce 1994 v Brně. Začínalo vydáváním pohlednic a poutních obrázků, později drobných katechetických pomůcek pro děti. Od r. 2002 se vydavatelství zaměřilo na vydávání pracovních listů a metodik pro výuku náboženství na základních školách, schválené Českou biskupskou konferencí. Postupně rozšířilo svoji činnost i na vydávání knih s křesťanskou tematikou. V posledních letech vydává také knihy historické, dětské, překladové a nově také tituly s tematikou holocaustu a gulagů. V nabídce najdete kromě katechetických materiálů a knih také omalovánky, pexesa, novény a dětské modlitební knížečky. Majitelem Kartuziánského nakladatelství a vydavatelství je Jiří Brauner, původním povoláním reprodukční grafik a fotograf. (www.kartuzianbrno.cz)

Talafantová, Česlava: O koze v Betlémě

TALAFANTOVÁ, Česlava. *O koze v Betlémě*. 1. vyd. Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2003. [12] s. Vánoční příběh. (fk.faslavicin.cz)

Talafantová, Česlava: O lakomé rybě

TALAFANTOVÁ, Česlava. *O lakomé rybě*. 1. vyd. Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2003. [12] s.

Talafantová, Česlava: O moudré kočce

TALAFANTOVÁ, Česlava. *O moudré kočce*. Vyd. 1. Brno: Kartuziánské nakladatelství ve spolupráci se sestrami Dominikánkami v Brně, 2010. [12] s.

O kočce, jejíž zásluhou se její pán, farizej, seznámí s Ježíšem. (LV)

Talafantová, Česlava: O klevetivé žábě

TALAFANTOVÁ, Česlava. *O klevetivé žábě*. Vyd. 1. Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2013. [12] s.
Svatba v Káně galilejské z pohledu žáby, ukrývající se v jednom z kamenných džbánů na víno. (LV)

Talafantová, Česlava: O smutném trní

nedostupné

Příběh o trní, které od počátku světa žilo v opovržení, až se nakonec stalo nejslavnější a nejuctívanější královskou korunou. (fk.faslavicin.cz)

Křesťanský život

České křesťanské nakladatelství patří Apoštolské církvi. Hlavní činnost nakladatelství spočívá ve vydávání církevního časopisu Život v Kristu a knih s křesťanskou tematikou. Knihy jsou nejrozličnějšího zaměření: beletrie, knihy pro děti, věroučné knihy, atd. V neposlední řadě to jsou i audio a video nahrávky. (cs.wikipedia.org; apostolskacirkev.cz)

Bubiková, Eva: Liliánkovo dobrodružství

BUBIKOVÁ, Eva. *Liliánkovo dobrodružství*. Albrechtice: Křesťanský život, 2003. 32 s.

Bohatě ilustrovaná kniha nejen pro malé děti. Poselství evangelia formou pohádkového příběhu. (www.gimel.cz)

Dolejší, Eva a Pavel: Kristýnčina postýlka

DOLEJŠÍ, Eva a DOLEJŠÍ, Pavel. *Kristýnčina postýlka, aneb, Kniha pro celou rodinu*. Albrechtice: Křesťanský život, 2006. 158 s.

Dvanáct příběhů o rozhodování se mezi dobrem a zlem, moudrostí a svévolí. Kniha je určena dětem, ale má co říci i dospělým. (www.usvit.cz)

Katušťáková, Hana: Pohádky z Lesního království

KATUŠŤÁKOVÁ, Hana. *Pohádky z Lesního království*. Albrechtice: Křesťanský život, 1995. 87 s.

Pohádky z Lesního království patří k těm vzácným knihám, které dokážou zpřístupnit velké pravdy Bible nejmenším čtenářům. Na příbězích, které prožívají lesní zvířátka, se dětem otvírají hluboké pravdy Božího království. Poznají, že nenaslouchají prostým pohádkám, a mohou se radovat ze skutečné Boží lásky a spravedlnosti. Kniha vznikla spontánně tím, že autorka napsala pohádky pro nedělní besídku. Její rukopis svědčí o velké lásce k Bohu a dětem. (www.databazeknih.cz)

Katušťáková, Hana: O skrytých pokladech

KATUŠŤÁKOVÁ, Hana. *O skrytých pokladech*. Albrechtice: Křesťanský život, 2000. 59 s.

Pět pohádek křesťanské autorky plné laskavosti a moudrosti. V knize naleznete tyto pohádky: O skrytých pokladech, O mrtvém moři, O běláskovi a otakárkovi, O třech trnech a O moudrém otci buku. (www.databazeknih.cz)

Navrátilová, Dana: Povídky pro malé děti (3 díly)

NAVRÁTILOVÁ, Dana. *Povídky pro malé děti: drobné příběhy pro malé děti s biblickou zvěstí*. Albrechtice: Křesťanský život, 2003. 39 s.

NAVRÁTILOVÁ, Dana. *Povídky. 2. díl, Dobrodružství na každý den*. Albrechtice: Křesťanský život, 2004. 44 s.

NAVRÁTILOVÁ, Dana. *Povídky. 3. díl, Pro hajánky*. Albrechtice: Křesťanský život, 2009. 44 s.
Krátké příběhy pro nejmenší děti.

Rosůlková, Kamila: Přítel z dávných časů

ROSŮLKOVÁ, Kamila. *Přítel z dávných časů*. Albrechtice: Křesťanský život, 2015. 136 s.

Který kluk neobdivuje hrdinství? Který kluk se sám nechce stát hrdinou? Kdo z nás netouží po přátelství? Opravdovém, které nezklame, které však zároveň nesnese žádný podvod nebo neupřímnost? Třeták Marek svého hrdinu našel, tam, kde by jej nikdy nečekal. A jeho hrdina mu ukázal přítele, který nikdy nezklame. Tento přítel čeká i na tebe. Knížka pro děti a pro kluky zvlášť. (www.usvit.cz)

Matice cyrilometodějská

Matice cyrilometodějská je moravský zapsaný spolek provozující vydavatelství a nakladatelství s ručením omezeným, specializující se na křesťanskou literaturu, katolickou výchovu a související literaturu faktu. Byla založena ThDr. Augustinem Štanclem v roce 1900 v Olomouci původně jako katolický školský spolek, který sdružoval více než 100 církevních škol. Fungovala téměř nepřetržitě i během obou světových válek až do roku 1950, kdy byla tehdejší komunistickým režimem i přes veškeré snahy jejího tehdejšího tajemníka Vlčka zrušena. K jejímu obnovení došlo až po roce 1989 pod čestným předsednictvím kardinála Františka Tomáška. Jeho předsedou pak byl od roku 1990 až do své smrti v roce 2015 Josef Vlček. V roce 1993 bylo obnoveno stejnojmenné nakladatelství, které dodnes sídlí v Olomouci a navazuje na předchozí činnost zmiňovaného školského spolku. Matice dnes mj. vydává mariánský a konzervativně orientovaný katolický týdeník Světlo, zpravodaj Mariánského kněžského hnutí, homiletický občasník Fermentum a další katolické knihy a tiskoviny. (cs.wikipedia.org)

Janšta, Josef: Hledání lásky

JANŠTA, Josef. *Hledání lásky: Katechetické povídky pro děti od 8–14 let*. 1. vyd. Olomouc: Arcibiskupství olomoucké, 1991. 89 s.

Janšta, Josef: Tomášek

JANŠTA, Josef. *Tomášek: [příběhy chlapce Tomáška, jeho rodiny, kamarádů a kamarádek]*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1992.

JANŠTA, Josef. *Tomášek: Příběhy chlapce Tomáška, jeho rodiny, kamarádů a kamarádek: Vhodné pro děti od 8 do 13 let*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1993. 395 s.

JANŠTA, Josef. *Tomášek. I. a II. díl.* V MCM 2., přeprac. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1997. 222 s.

Příběhy malého Tomáška -- Tomášek se připravuje na první svaté přijímání

Janšta, Josef: Záhadný nápis

JANŠTA, Josef. *Záhadný nápis: Příběh Štěpána, Jany, Tomáše a jeho mladých přátel v jedné farnosti: Pro děti [od] 9–14 let a jejich vychovatele.* Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1992. 127 s.

Janšta, Josef: Děti Otce Jiřího

JANŠTA, Josef. *Děti Otce Jiřího: Dramatické příběhy děvčat a chlapců, jejichž oporou je P. Jiří: Vhodné pro děti od 9 do 15 let.* Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1994. 259 s.

Didaktické vyprávění pro děti o chlapci, kterého láskyplná péče kněze přivede k víře v boží spravedlnost. (www.mlp.cz)

Janšta, Josef: Růženec

JANŠTA, Josef. *Růženec: Příběh o tom, co dokázala víra v Boha a v Pannu Marii v nevěřícím okolí: Vhodné pro děti od 10 do 15 let.* Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1994. 157 s.

JANŠTA, Josef. *Růženec: příběh o tom, co dokázala víra v Boha a v Pannu Marii v nevěřícím okolí: 7. rok Desetiletí: Práce a společenská zodpovědnost. 2. přeprac. vyd.* Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1998. 146 s.

Janšta, Josef: Evička

JANŠTA, Josef. *Evička: příběhy Evičky a její rodiny doma, ve škole i o prázdninách.* Vyd. 1. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1997. 143 s.

V příběhu pro děti od 5 do 10 let se setkáváme s obyčejnou rodinou, prožíváme s ní všední i sváteční události. Jsme vtaženi do jejich problémů, poznáváme sílu žitého křesťanství, které se otevírá okolí a přijímá ty, kterým doma chybí láska. (www.databazeknih.cz)

Janšta, Josef: Odpuštění

JANŠTA, Josef. *Odpuštění: příběh o vnitřně zraněných dětech, které nacházejí lék v usmíření.* Vyd. 1. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1997. 166 s.

Janšta, Josef: Nejsme zlí

JANŠTA, Josef. *Nejsme zlí: příběh chlapců a děvčat, kteří svedli boj s pomluvou a nenávistí.* Vyd. 1. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1998, 159 s.

Příběh rodiny, jejíž otec zavinil při autohavárii smrt dvou lidí a celá rodina je za to v okolí odsouzena. (www.mlp.cz)

Janšta, Josef: Noví kamarádi

JANŠTA, Josef. *Noví kamarádi: příběhy a rozhovory pro děti školního věku vysílané na vlnách Radia Proglas.* 1. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1998. 206 s.

Třicet dramatických příběhů z dětského světa našich dnů. Stálým průvodcem malého čtenáře je křesťanská rodina s dětmi Veronikou, Táňou, Jakubem a Honzou. Autor nechává po skončení příběhu tuto rodinu děj vyprávění rozebrat, hledat východisko a model pro eticky hodnotné jednání. Dílo „Noví kamarádi“ bylo jako soubor scénářů vysíláno v Radiu Proglas. (www.databazeknih.cz)

Janšta, Josef: Záhada úsměvu a jiné příběhy

JANŠTA, Josef. *Záhada úsměvu a jiné příběhy*. Vyd. 1. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1998. 180 s.

Časté ubližování stíhá hlavní postavy příběhů, ty se brání, avšak neoplácejí, ale otevírají tomu, kdo jim ubližoval, cestu smíru a zásadně odpovídají nabídkou dobra a lásky. Knížka je určena dětem školního věku. (www.databazeknih.cz)

Janšta, Josef: Poklad na hradě

JANŠTA, Josef. *Poklad na hradě: příběh, ve kterém se neúplná rodina opírá o nebeského Otce*. Vyd. 1. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1999. 158 s.

Janšta, Josef: Pohádky bratra Pavla

JANŠTA, Josef. *Pohádky bratra Pavla: příběhy dětí ze sídliště, kterých se ujímá menší bratr Pavel*. Vyd. 1. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2000. 188 s.

Tereška, Andrea, Michal, Lukáš a Marcel jsou malé děti, ale po příchodu ze školy nemají na ně rodiče čas. Proto se potulují po sídlišti a stávají se terčem šikanování starších kluků. Seznamují se s mladým řeholníkem Pavlem, který je nejenom ochrání před výrostky, ale každý den se dětem věnuje. Při těchto setkáních jim povídá pohádky o poutníku Kryštofovi. Takto učí děti nejenom etickému jednání, ale radí ve stávajících životních situacích. (www.databazeknih.cz)

Janšta, Josef: Dvojčata

JANŠTA, Josef. *Dvojčata: čtení na celý školní rok pro rodiny s dětmi do deseti let*. Vyd. 1. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2005. 247 s.

Rodina Nováková prožívá s dvojčaty Josífkem a Maruškou jejich první rok školní docházky. Čtenáři se mohou připojit a být s nimi nejenom ve škole, ale poznají i jejich rodinu a farnost, ve které žijí. Vydají se s nimi na výlety, mezi jejich kamarády, poznají krásu žitého křesťanství ve všedním životě i při liturgických slavnostech. V rámci edice Večerní čtení není tento sedmý svazek zaměřen pouze na určité období, ale děj se rozprostře takřka na celý liturgický rok. (www.databazeknih.cz)

Janšta, Josef: Můj tatínek

JANŠTA, Josef. *Můj tatínek: čtení pro celé rodiny*. Vyd. 1. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2007. 213 s.

Rodina Černých s desetiletým Vaškem prožívá přípravu na první svaté přijímání. Okruh čekatelů se přitom rozšiřuje, neboť dramatické události otevírají a prohlubují náboženský život v rodině. Příběhy Vaška, jeho tatínka a maminky, sourozenců, kamarádů i jejich pana faráře strhávají také čtenáře k hlubšímu životu modlitby, k prožívání vztahu k Eucharistii. A jaký význam přitom mají těžkosti, nemoci a jiná utrpení? Hledání odpovědi na tuto otázku prostupuje celou knížkou od první do poslední kapitoly. (www.databazeknih.cz)

Různé

Ferstová, Renata: O Kmínkovi, Lupínkovi a Rozmarýnce

FERSTOVÁ, Renata. *O Kmínkovi, Lupínkovi a Rozmarýnce*. Praha: Logos, 1991. 46 s.

Hrdiny křesťanských zaměřených pohádek jsou tři děti, které samy žijí v lese, musí se o sebe postarat, a tak se učí správnému jednání. (www.databazeknih.cz)

Holasová, Zuzana: Popoupo aneb Podivuhodná pouť pouští

HOLASOVÁ, Zuzana. *Popoupo, aneb, Podivuhodná pouť pouští*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1996. 191.

HOLASOVÁ, Zuzana. *Popoupo, aneb, Podivuhodná pouť pouští*. 2. vyd. Praha: Paulínky, 2013. 175 s.

Alegorický příběh čtyř dětí a jejich dobrodružného putování za poznáním sebe samých. Pro starší děti. Čtyři kamarádi se nečekaně ocitnou ve hře, jejíž pravidla si, někdy nerozvážně, sami vymysleli. Způsob myšlení a jednání dětí se v této hře ihned mění ve skutečnost a děti okamžitě pocítí následky svého dobrého či špatného rozhodnutí. Během cesty napříč pouští se setkávají se Stínem i s Pastýřem a slupkou dobrodružného příběhu velmi výrazně prosvítá hlubší duchovní, konkrétně křesťanský podtext. (www.mlp.cz)

Houkal, Jan: O Radostníčcích

HOUKAL, Jan. *O Radostníčcích*. Praha: Stanislav Juhaňák – Triton, 2016. 53 s.

Co je v životě nejdůležitější? Zlatý náhrdelník nebo buchty, které se jen rozplývají na jazyku? Mít ten nejkrásnější květinový domeček? Dělat si, co se mi zlíbí, a nepřemýšlet o tom, jestli to někomu prospěje, nebo ne? Odpověď není nijak složitá, ale možná docela jiná, než by se zdálo. Tři půvabné pohádky – podobenství o poutníku Teodorovi, který po celý život hledá jeho smysl, o malém Radostníčkovi, který se dokázal vzdát vlastního úspěchu pro radost kamarádky, a o třech do sebe zahleděných sestrách, kterým až Boží zrcadlo ukázalo skutečnost, vybízejí k hlubšímu zamyšlení nad dnešním životem v uspěchaném, konzumním světě a nabízejí možnost rozpoznat, co má v lidském životě skutečně trvalou hodnotu. (www.mlp.cz)

Jungová, Manuela: S Bodlinkou od jara do zimy

JUNGOVÁ, Manuela. *S Bodlinkou od jara do zimy*. Praha: Tim 2,2, 2007. 34 s.

Bodlinka je malý jezeček (paní ježková :-), kterého doprovázíme přes čtyři roční období a objevujeme různé zajímavosti z jeho života, ale především jak krásně Bůh všechno zařídil a jak se stará i o nás. (www.databazeknih.cz)

Lehocká, Maria: Babí léto s Mícinkou

LEHOCKÁ, Maria. *První den je neděle. Kniha první, Babí léto s Mícinkou*. 1. vyd. Praha: Evangelická církev metodistická, 1996. 100 s.

Autorkou bohatě ilustrovaná kniha příběhů ze života jedné rodiny. Obsahuje srozumitelně vysvětlené evangelium. Vhodné pro nejmenší děti do 8 let. (www.usvit.cz)

Muroňová, Eva: O zemi, kde vyšlo slunce

MUROŇOVÁ, Eva. *O zemi, kde vyšlo slunce*. České Budějovice: Pro Společnost pro celistvou na smysl zaměřenou pedagogiku Franze Ketta vydalo Petrinum, 2012. [27] s.

Obrázková kniha pro předškolní a mladší školní děti s příběhem a písněmi o poutníkovi, který přinesl lidem světlo. Příběh je podobenstvím Ježíšovy přítomnosti mezi lidmi. (www.ikarmel.cz)

Šenovská, Magda: O tom jak Pom, Třeš, Ci a Cit a Jahů bydleli v jednom domečku

vydavatel: Ethics; *nedostupný titul*

Pohádka pro nejmenší děti ze života pěti kamarádů, bydlících ve zvláštním domečku. (www.gimel.cz)

Špidlík, Tomáš: Profesor Ulipispirus a jiné pohádky

ŠPIDLÍK, Tomáš. *Profesor Ulipispirus a jiné pohádky*. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 2000. 82 s.

ŠPIDLÍK, Tomáš. *Profesor Ulipispirus a jiné pohádky*. 2. vyd. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2004. 82 s.

ŠPIDLÍK, Tomáš. *Profesor Ulipispirus a jiné pohádky*. 3. vyd. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2010. 82 s.

Krátké pohádkové příběhy určené pro čtení rodičů s dětmi vyprávějí o dobru, lásce, naději, lítosti nad zlem, nutnosti poznat sebe sama i o tom, jak je důležité umět se na svět kolem sebe správně dívat.

V patnácti příbězích se představují nejen lidé, ale i nejrůznější zvířátka, pohádkové bytosti a i lidské duše. Přinášejí poselství o tom, že kdyby lidé dokázali žít v pokoře, rozpoznat zlo, dívat se ostatním do duše, byl by svět krásný a všeho by bylo hojně. (www.mlp.cz)

Příloha 2: Deštník s barevnou symbolikou

Zdroj: LEHOCKÁ, Maria. *První den je neděle. Kniha první, Babí léto s Mícinkou*. 1. vyd. Praha: Evangelická církev metodistická, 1996, s. 96.